

ADU

Nr. 19

12. Mai 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

NARVA MAANTEE NR. 19. **J. SAAR** NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSSED VIIMASTE MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID, KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄRELVALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus «PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige miimekesisem trükitehnikate valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, moodsaate abinõudega töötab

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseseade tõttu parimate väljamaa sellekohaste ettevõtetele -- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS**

ILMUB IGA NÄDAL**I AASTAKÄIK****TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2****TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2**

PARLAMENTARISMI SURMAKELL?

Ei ole ühiskonna- ega riigivorme, ei ole instituute, mis jäädavad oleksid, mis muutust, uuendust või koguni kõrvaleheitmist ei nõuaks.

Parlamentarismi ehk rahvaesituslist riigivormi on aastasajad ülistatud, selle eest aastasajad võideldud ja kaua aega ei tulnud kellegi meele, kes monarhist ega kommunist ei olnud, täielikumat riigikorda ihaldada.

Nüüd aga, kus parlamentline kord peaaegu kõigis riikides kogu maailmas maksmas, hakkavad selle vastu hääled kuuldavale tulema ja juba nii kõvasti, et neid tähele peab panema. Rahvad hakkavad nagu pettumust ja umbusaldust oma poliitikategijate vastu tundma, hakkavad parlamendist kui suurest kõnekojast tüdinema. Parlamentarism tekitab igas riigis hulga kutselisi poliitikere. Nende hulgas on vähe ausameelseid ja andelisi rahvajuhte; enamjagu on poliitilised karjeristid, sahkerdajad, askeldajad, tuuletallajad ja lõuamehed. Just need ongi, kes rahvaesituse põhimõtet igalpool diskrediteerivad.

Rahvaste tühimust parlamendist ja tema suurest kõnelejatekogust katsuvad julged poliitilised avantüristid ära kasutada. Itaalias andis Mussolini selles asjas hiilgava eeskuju. Ta lõi uue partei, mis kõigi parteide poolehoidjatest koos seisab, haaras võimu oma kätte ja laseb parlamenti ainult oma armust veel kõnelda, selle võimu ja volituste üle lausa irtita-

des. Parlamentlise korra asemel pani Mussolini diktatuuri maksma.

Itaalia eeskujul on mitmel maal fascistiline liikumine alanud ja vististi tõukab veel mujalgi parempoolne (või ka pahempoolne) diktatuur rahvaesituslise korra ümber.

On aga vist täiesti ekslik arvamine, et rahvaesituse instituut diktatuurist halvem on, et üksiku isiku või üksiku rühma võimuvalitsus see uus riigivalitsuse vorm oleks, mille eest parlamentarism peaks taganema. Ühiskondlik arenemine ei lähe tagurpidi; diktatuuri maksusele pääsemine tähendab aga tagurpidiminekut. Ainult erakordsetes oludes ja rasketel aegadel, milles praegu paljud riigid ilmasõja tagajärjel, on selle vana, iganenud valitsusviisi tarvitusele võtmine võimalik.

Shveitsis katsutakse parlamendist rahvahäälendamise teel tähtsamates küsimustes mööda pääseda. Prantsusmaal on praegu kõva kihutustöö käimas, et ennerevolutsiooniga üldkogusid (états généraux) departemangude kaupa jälle ellu kutsuda ja nende läbi, üle parlamendi pea, seadusi andma hakata. Neis kogudes oleksid kõigi tähtsamate kutsete (ametühisuste, kaupmeeste, põllumeeste j. t.) ja instituutide (ülikoolide, kohtute, usutunnistuste j. t.) esitajad koos, annaksid seadusi, jaotaksid maksusid, kohustusi jne.

Ka mõnes teises Euroopa riigis on hääli kuuldavale tulnud sarnase kutsete ja institutide esitajaist koosseisva „majanduslise kogu“ kasuks.

Siiski, kõik need on alles esialgsed otsimised uue riigikorra järele, mis parem oleks parlamentlisest. Need otsimised on välja kasvanud parlamentide ja elukutseliste poliitika-

meeste tegutsemise pahedest. Aga vara on veel sellest järeldada, et rahvaesitusline kord, nagu ta praegu demokraatlikes riikides maksmas, juba lähemal ajal mingile uuele korrale maad peab andma. Enne peab selge ja kindel olema, et see uus kord senisest parem, õiglasem ja otstarbekam on. Vara on veel parlamentaristlikele riigikorrale surmakella lüüa.

HANS LAIPMAN.

TEMA KAHEKÜMNEAASTASE TEGEVUSE PUHUL KUNSTIÕPETAJANA.

ALF. VAGA.

Meie maalikunsti ajalugu algab kahtlemata õieti Hans Laipmaniga, kuigi tunneme nii mõn-

dagi enne Laipmani tegutsenud Eesti rahvusest pärit silmapaistvat maalijat, kelle nimi ja too-

ang küllalt seda väärt, et neid unustuse eest hoida. Neid viimaseid on aga vaatamata nende rahvuse peale raske lugeda Eesti kunstnikkudeks, kuna nende elu ja toodang Eesti maa ja rahvaga vähe seotud ning nad vähe, väga vähe oma eluaja kestes tegutsenud eestlastena. Seda on raske lugeda neile süüks, — kodumaa kitsad olud pakkusid kunstnikule sel ajal vaevalt võimalusi edukaks töötamiseks, eriti arenenud ja kunstist huvitatud seltskonnakihtide puudusel, rääkimata võimalustest karjääri tegemiseks ning kuulsuse ja nime saavutamiseks. Küll olid aga selleks soodsad eeltingimised laia Venemaa mõlemas pealinnas ning kõrgekultuurilistes Lääne-Euroopa riikides, kuna kehva kodumaa kitsastes piirides ja vaimiliselt ning rahvusliliselt arenemata seltskonnas Eesti kunstnikul ees oleks seisnud raske ülesanne — kasvatada seltskonnas huvi kunsti vastu ning luua sellega enesele võimalusi töötamiseks. Sellepärast on ka arusaadav, miks Eesti rahvusest võrsunud andekamad mehed keeldusid seda rasket rist oma õlgadele võtmast, ning kasutasid kõiki võimalusi, oma väiksele, vaimuvaesele ja vähepakkuvale kodumaale selja pöörasid, et saavutada võõrsil kergema vaevaga häid tingimisi

Hans Laipman.
N. Triiki maali järele.

töötamiseks, ning omada kuulsust ja ainelist kindlustust. Mõned neist, veetes oma elua vöörsil ning vööra rahvaga assimileerudes, on Eestile täiesti kaduma läinud, mõned üksikud aga, nagu näiteks J. Köhler, on siiski, mitte lõpulikult katkestades suhteid oma sünnirahvaga, Eesti rahvuskultuuri arenemiskäigus teatud seisukoha omanud, ning neist viimastest ei saa Eesti kunstiajalugu vaikides mööda minna, kuigi neist keegi ses ajaloos iseseisvat peatükki võitnud pole.

Esimene Eesti maalijatest, ja koguni Eesti kunstnikkudest üldse, pühendas kodumaale kogu oma ande, jõu ja energia Hans Laipman, võttes oma õlgadele raske risti — teerajamise Eesti rahvuslisele kunstile, milleks ei jätkunud ei julgust, ei tahtejõudu ega isamaa armastust tema eelkäijatel. Rääkides Hans Laipmanist ei saa meie sellepärast vaadelda ja hinnata teda ainult kui loovat andelist kunstnikku, vaid tingimata peame nägema temas ka aatelist kultuurikandjat, Eesti seltskonna vaimuelu arendajat, rahvustunde kasvatajat tõsisest isamaalast ja kõigepealt — teerajajat Eesti rahvuslisele kunstile.

„Pipsi“ perenaine.

Hans Laipmani maali järele.

Lõpp.

Hans Laipmani maali järele.

Hans Laipman sündis 23. aprillil 1866 aastal Vigalas jõuka ja võrdlemisi haritud taluomaniku pojana. Oma esimese hariduse omandas ta vanematelt, õppis selle järele kohalikus valla koolis, Haapsalu linna algkoolis, Lihula algkoolis, siis mõni aasta Pärnu gümnaasiumis ja viimaks sel ajal kuulsas Laiuse koolis, kust ta ema surma järele õppust lõpetamata oma isatalusse tagasi pööras. Juba varajasest lapsepõlvest peale oli ta erilist huvi tunnud kunsti vastu ning 1887 aasta suvel rändab ta viimaks Peeterburki, et tutvuneda võimalustega pääsemiseks sealsesse kunstide akadeemiasse. Õppimist alustada ei lähe aga tal seekord korda, ja seda väga omapärasel põhjusel, — ta oli lubanud venna eest väeteenistusse minna, kes kohapidamise pärast naise pidi võtma, ning aeg oli kätte jõudnud selle lubaduse täitmiseks. Väeteenistuses ei viibi ta kaua, saades varsi jalavigastuse tõttu esiteks parandusele, hiljem aga täiesti vabaks.

Nüüd algab Laipmanil raske õppimisaeg.

Männid.
Hans Laipmani maali järel.

Külavahetee.
Hans Laipmani maali järel.

Asudes Peeterburki töötab ta seal alguses prof. Kleveri juhatusel, kuid sealne raske õhkkond ja kunsti alal valitsev iganenud akadeemiline rutiin ei meeldi tema iseseisvale, rahutule ja arvustavale iseloomule, — teda veetleb väljamaa. Ta valib välja mõned oma parematest tööd ja saadab nad Düsseldorfi kunstide akadeemia professorile E. v. Gebhardile, paludes neid professorite kolleegiumile esitada otsustamiseks, kas peaks teda sinna õpilaseks vastu võetama. Järgneb jaatav vastus ja 1891 aasta sügisel algab Laipman *parpedes apostolorum* teekonda Düsseldorfi, viibides teel kuus nädalat ja selle aja kestes 2.500 versta ära käies.

Düsseldorfis õpib ja töötab ta alguses väga rasketes tingimistes, kannatades sagedasti nälga ja puudust, kuni viimaks hea edasijõudmise eest akadeemia poolt määratud abiraha talle elutingimisi kergendab. Siis kutsub isa surm teda ajutiselt kodumaale, kuid varsi on ta jälle Saksamaal, käib Hollandis, Belgias, Prantsusmaal, Shveitsis ja Austrias ning asub selle järele Haapsalusse elama, kus ta 1901 aastal lõpetab oma esimese suurema töö — Pärnu-Jaagupi kiriku altaripildi.

Kahekümne aasta eest — 1903 aastal asub Laipman Tallinna elama ja algab siin tegevust kunstiõpetajana. Juba esimestel nädalatel tõuseb õpilaste arv 20 peale, kelle hulgas muu seas varaselt surnud andekas Aleksander Uurits, ning sama aasta lõpul korraldab ta juba provintsiaal-muuseumi ruumides oma õpilaste esimese näituse, mis laiemat tähelepanu äratav.

Nii töötab Laipman Eesti kunstile pinda valmistades ja noori kunstnikke kasvatades takistamatult kuni 1906 aastani, mil ta kui tuline rahvuslane Vene võimude poolt välja saadetuna oma ateljee sulguma ja kodumaalt lahkuma peab.

Aastad 1907 ja 1908 veedab ta Soomes, elades Viiburis ja Imatra maalilises ümbruses, kuni ta jälle kodumaale asumiseks luba saab. Siis aga otsustab ta enne jäädavat asumist kodumaale ette võtta pikema teekonna väljamaale, et tutvuneda sealsete tähtsamate — veel tundmata — kunstitsentrumitega ja kultuurelu uuemate nähtustega ja saavutustega. See teekond vältab mitu aastat ja viib kunstiniku üle Viini, Budapesti, Venedigo, Rooma, Neapoli, Capri ja Sitsiilia Põhja-Aafrikasse — Tunisi, kust ta üle Rooma, Milano, Shveitsi, Leipzigi ja Berliini 1913 aasta kevadel Tallinna tagasi jõuab.

Siin ootas teda aga juba mõnda aega kannatamatult rühm noori kunstijüngrid — Oskar Kallis, Alf. Tuul, A. Krims, A. Mülber ja mõned teised, kes tema tagasitulekus pea ainukest võimalust nägid kunstilise hariduse

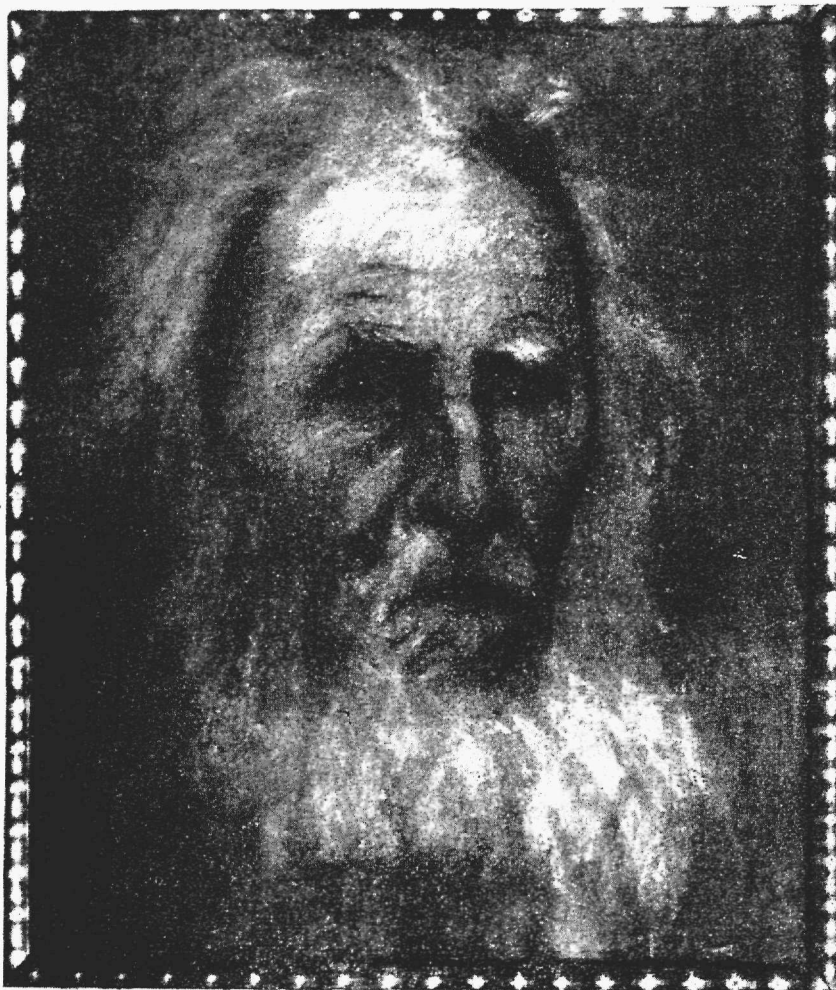

Tsherkessi poiss.

Hans Laipmani maali järele.

omandamiseks. Ja vaevalt tagasi jõudes avab Laipman jälle õpilastele oma ateljee, alustades oma endist tegevust kunsti alal, missugust ta kuni käesoleva kevadeni on jätkanud.

Aja jooksul, mille kestes Hans Laipman Tallinnas kunstiõpetajana tegev on olnud, on tema ateljees kunstilist haridust saanud kokku ligi 800 isikut, kelle hulgas võrsunud rida tuntud kunstnikke, nagu Nikolai Triik, Aleks. Uurits, Rud. Lepik, J. Greenberg, Lýdia Vademán, E. Doervaldt, J. Otsman, O. Krusten, Otto v. Kursell, A. Tassa, Paul Burman, A. Kilgas, A. Pillart, J. Vanakamar, O. Kallis, A. Tuul, A. Krims, A. Mülber, Ella Kingo-Espenberg, K. Veeber, M. Laarman ja teised. Oma õpilaste elust on H. Laipman alati elavalt osa võtnud, püüdes neile olla ühtlasi kasvatajaks ja silmaringi laiendajaks, selleks neile sagedasti õpereise korraldades. — nii 1905, 1906, 1914 ja 1920 aastal Soome, 1913 aastal Peeter-

Rauga pea.

Hans Laipmani maali järele.

burki ja Moskva, 1921 a. Stockholmi. Rida õpilasi on tema juures tasuta õpetust saanud, mitmeid neist on ta koguni aineliselt aidanud ning sagedasti otse liigutavalt nende saatusest osa võtnud, nagu see oli näituseks raskel kujul tiisikust põdeva O. Kallisega, keda ta 1917 aasta lõpul, kui pikem reis Venemaal enamise revolutsiooni ja alanud kodusõja tõttu äärmiste raskustega ja hädaohtudega seotud oli, isiklikult Krimmi viis, et päästa noort andekat kunstnikku kliimavahetusega lähenevast surmast.

Hans Laipmani toodang on suur ja mitmekesine ning ilmutab äärmise meisterlikkuseni arenenud tehnikat, eriti pastellis, mis alal

tema julgesti võistelda võib paremate väljamaa meistritega. Tema eriala on portree, kuid samahästi valitseb ta ka maastiku üle, millest kindlat tunnistust pakuvad tema värviküllased Capri ja Tunise etüüdid ning meeolurikkad kodumaa maastikud.

Meil — kaasaeglastel, kes me paratamatult kannatame subjektiivsuse ja mitmesuguste kõrvalmõjude all, on raske erapooletult, õiglaselt ja vääriliselt hinnata nii Hans Laipmani tähtsust meie kultuurelu arenemises kui ka tema rikkalikku toodangut, — meie võime õieti tabada vast ainult üksikuid, tähtsamaid ja silmapaistvamaid jooni, kuid kindel on, et Hans Laipman oma senise töö ja energilise tegevusega Eesti kultuurajaloosse kirjutanud on heleda lehekülje, mida aeg vaevalt kustutada suudab.

Käesoleva semestriga sulleb Hans Laipman õpilastele oma ateljee, loobudes jäädavalt oma senisest kahekümneaastasest tegevusest kunstiopetajana, et end täiesti loovale tööle pühendada. Sellega kaotame meie küll oma parema kunstio

petaja, kuid nüüd, kus meil juba kindlad võimalused loodud kunstilise hariduse omandamiseks, kuna Tartu „Pallase“ kunstikoolist lähemal ajal ühel ehk teisel teel töotab saada tõsine kunstikool, tuleb H. Laipmani otsust tervitada. Hans Laipman ei ole enam noor, kuid kes temaga lähemalt kokku puutunud, tunneb tema lõpmata nooruslikku energiat, elujõudu ja püha rahunust, mis on meile kindlaks pandiks, et Hans Laipman nüüd vabana muudest kohustest ja askeldustest meie kidurat kunstipõldu oma loova tööga veel enam rikastab, milleks talle ainult südamest head õnne ja edu soovida üle jääb.

KULD.

LOUIS MERLET' JUTUKE.

Tõlkinud — rb.

Juba viis tundi ujusime väikeses lootsikus mööda jõge alla. Tulime põlismetsast, kus kõiksuguseid kallihinnalisi puid parvedele olime laadinud. Ju hommikust saadik olime teel, et jõuda õhtuks Sinnamarysse, mis üle terve Guyane maakonna puhtamaks ja meeldivamaks alevikuks loeti.

Sõudjad laulsid omi melankoolseid katkendilisi laule ja kaldad pakkusid oma toreda põlismetsa palistusega silmadele võrratut naudingut. Aeg-ajalt vilkusid läbi tihedate puude määratu suured helekollased puukännud, millele ümber end nõtked liaanid ja orhideed olid põiminud, omi kõikuvaid õiekarikaid sinisele taevale vastu ulatades. Vaikus, mis vaid hindude monotoonsest laulust katkestatud ja kihvine, niiske soojus lasusid raskelt jõe kollasteil vetel. Minu kaks kaaslast olid tugevad ja julmad mehed. Üks neist oli lühike, jäme, keskmistes aastates kullaotsija, kes terve põlismetsa läbi käinud, kes teadis, kust kallid puid, kust kullaliiva võis leida. Teine oli vanem, pikk ja kuivetanud, peaaegu ainult musklitest koosseisev mees, kes oma 60 aasta peale vaatamata veel noorena ja tugevana näis. Tema isa oli poliitilistel põhjustel Indiasse asumisele saadetud, ning siis ühe musta pärismaalasega abellu astunud. Segatud veri ei olnud aga Clerbet'i välimust mitte rikkunud, tema näojooned olid õiged, nina peen, lõug vähe ettepoole hoidev ning juuksed siledad. Ta võis väga lõbusalt juttu vesta, ning pealegi näis ta kaunis hari tud olevat. Ta oli mitmesuguste kontsessioonide omanik, peale selle oli tal Sinnamary's illus maja, mis oma lahke peremehe tõttu alati külalisi täis oli.

Ajaviiteks suitsetasime piipu ja vahete-vahel käis kõrvitsapudelis olev suhkruviin meil käest kätte, mida me palaviku eemalepeletamiseks tarvitasime. Oli juba keskpäev. Päike põles tulise kettana meie peade kohal; sõudjad palusid paaritunnilist peatust. Nad tõmbasid pika lootsiku puude alla, kesk kive, millele varjul paat

kiire veevoolu eest hästi kaitstud oli. Kõrkjatest punutud kotist võeti kaasasolevad konservid ning varsi oli meil lõunasöök valmis. Ka banaane oli meil ja pudel valget rummi, mille meie siis ka korralikult tühjendasime. Kui viimaks ühele kaljule puhkama asetusin, lasin oma kahvli kogemata vette kukkuda „See toob õnne“ — ütles Clerbet, „mispärast?“

„Meie pool on olemas sarnane legend, ja mina ise olen selle tunnustaja“, ja söömist jätkates, jutustas Clerbet.

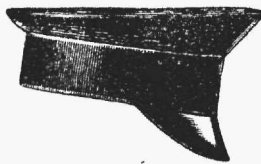
„See oli sel ajal, kui kullakaevanduste ülesleidmised Guyanas ja Brésilis terved asundused oma poole meelitasid. Igaüks tahtis töötatud maale pääseda. See hullustus kestis kolm aastat. Siis pööras igaüks jälle koju tagasi,

Apostel.

Hans Laipmani maali järele.

mõned puru-vaestena, meeleheitel ja lootusetult, sest et päris kuld end ära oli peitnud ja mingi alaväärtusline puru tervet kaevandust täitis. Olin siis veel üsna noor ja läksin ka Sinnamarysse. Kuid teie, eurooplased, ei tea, et kui vaid kord on olnud tegemist kullaga, siis see teid valdab pöörase kirena, teie sonite ainult metallist, mida igalpool arvate peituvat, mis võib olla üsna teie lähedal, ehk samal kohal kus teie istute, varjul on, ja et võib olla õnn teile samal ajal vastu naeratab, nii teie temast mööda tormate. Ah, kui teie suudaks mõista seda palavikku, seda joobumust, mille eest pääsmist ei ole. Ka mina olin, nagu kõik teisedki, nagu nõiutud. Carsévèni kurb saatuse ei kohutanud mind põrmugi. Kuid sellest Eldoradost pääsis vaid üks tuhande seast. Paljud surid nõrkuse tõttu. Teised pöörsid õnnelt, jõuetutena ja segase mõistusega tagasi. Selle peale vaatamata unistasin ikka ainult kollasest liivast ja kullapankadest. Nelja aasta pärast oli mul tarvisminev raha koos ja kahe seltsimehe saatel läksin õnne otsima. Läksime Sinnamary mägedesse. Kõik meie katsed aga ei annud oodatud tagajärge. See väike hulk kulda, mida leidsime, ei tasunud kaugeltki meie kolmekuulist vaeva. Kõik liiva pesemised, miinide panek ja kaljude lõhkumine olid ilmaaegsed olnud. Kuld peitis ennast. Ja siiski — teda pidi seal olema. See tundus õhus — vabandage mu ütelist — keegi ei kahelnud seal juures. Aga kus oli kullasoon, kus peitus varandus? Otsustasime koju tagasi minna. Teel kõitsid mu tähelpanu tumedad linnud, urubuused, kes ühe üksiku ja metsiku kaljurahnu ümber keerlesid; teades, et need linnud alati kõiksuguste jätiste ja raibete ligidal elutsevad, läksime vaatama, mis neid ärevusesse oli ajanud. Kalju oli metsikult põõsaste, umbrohu ja väätkasvudega täis kasvanud, nii et meie mõõkade abil endale teed pidime rajama. Inimeste lähene misel tõusid imelikud linnud lendu, loomad põgenesid kabuhirmus ja isegi väiksed sisalikud kadusid tihnikusse. Seal pidi kindlasti midagi olema. Äkki, kui viimne takistus oli kõrvaldatud, nägime kõrges rohus kahte korjust, mis koledasti purustatud olid. Nende kõrval maas olid tööriistad, labidad, hakid, küpsetamispann ja väikses kivitorukeses natuke elavhõbedat. Võimata oli neid ära tunda, nõnda hirmsasti olid nende kehad vigastatud, kuid näis, et need kaks põgenenud vangi olid, kes oma käe peal viimast õnne olid katsunud. Nad olid koledate kannatuste järele nalga surnud. Ühel neist oli väike kotike kondises käes... täis liiva ja suuremaid kullaraasukesi. Sellepärast olid nad surema pidanud! Natuke eemal vedelesid läbiligunenud linased riided, varastatud ülikuued ja suured, sunnitöölise õlgkübarad. Tun-

MÜTSIKAUPLUS

Suur Pärnu maantee nr. 8.

Soovitab suures valikus igasugu müste ja kübaraid. Hinnad väljaspool võistlust. Austusega

mütsikauplus S. Pärnu mnt. 8.

„Odav“

nistan, et mul tolkorral külmavärinad üle ihu jooksid. See oli kurb draama, mida meie siis nägime. Aga keegi meist ei puudutanud kulda ning vaikides läksime jälle oma teed. Järgmisel hommikul peatasime ühe jõe ääres. Sest on juba enam kui kakskümmend aastat tagasi, kuid mulle näib, nagu oleks see kõik alles eile olnud.

Mu kaaslased ja mina olime väsinud ja uimased. Lugesime oma varanduse üle. Meie saak oli õige kehv olnud. Valmistasime viimse eine, sest et me kuni hilja õõni kõvasti sõudma pidime, enne kui jälle öömajale oleksime saanud.

Väsinutena, päikesest ärapõletatuina ja palavikust raputatuina võtsime omale viimaks ikkagi jälle puhkust. Istusime, nagu praegugi, kivide peal. Seal kukkus kellegil meist kogemata lusikas vette. Ta kummardus, et asja üles tõsta, pidi sealjuures ka üht suuremat kivi kangutama, aga kui ta end jälle sirgeks ajas, oli ta põskil terav puna. — Vaadake; ütles ta meile. Ta käes oli kollane liiv! Kumardusime kõik vee kohale, ja nägime suurt ümmargust kivi, mille värv meid enam ei petnud. See oli tükk toorest kulda, mis umbes 5 kilo võis kaaluda. Ma kraapisin teda natuke, ja metall hakkas sealtkohast heledasti läikima. Meil polnud enam söögiisugi, kinnitan teile! Võtsime kangid kätte ja hakkasime kallast lõhkuma. Kuid meie vaev oli asjata. Me ei leidnud muud midagi kui kive, kruusa ja tühja musta kotikese. Võib olla, oli see kullatükk mõne röövli või varga omandus, kes selle juhtumisi siia vette oli kaotanud ja mis nüüd kogemata kombel meie kätte juhtus. Ei tea, kui tahate, võite mu juttu uskuda. Sealsamas jagasime leiu eneste vahel, igaüks meist tahtis ometi osakestki sellest kullast enesele mälestusekski saada.

Nüüd näete, miks ma ütlesin seda õnne tähendavat, kui kellegil midagi vette kukub.“

Mu sõber Clerbet vaikis. Loomusunnilt vaatasin sinna kohta, kuhu kahvli olin pillanud... Ma ei näinud muud kui väikesi kivikesi ning poolmädanenud oksaraagusid. Vana kullakaevaja, nähes mu liigutust, jätkas naeratades: „Mitte alati pole ettekuulutused ja arvamisid eksimatud ja õiged. Kuid varsi loojeneb päike. Veel kolm tundi peame sõudma, enne kui meie Sinnamarysse jõuame. Hakkame minema!“

NEEGRI PÄEV.

NEEGRI KIRJANIKU RENÉ MARANI JÄRELE.

Tõlkinud R.

Tuli, mis õhtuti kesk ütti üles tehti, oli õõ jooksul ära kustunud, suure, veel kuuma tuha-hunniku järele jättes.

Üti ümmargune sein õhkub niiskust. Segane valgus tungib august, mida ukseks tarvitatakse. Kuuldub, kuis katuse õlgede all termiidid pikkamisi ja tasa suruvad. Omades savikarva punakates sissesöödud käikudes sabelevad nad edasitagasi madala katuse all, mis neid niiskuse ja päikese eest kaitseb.

Õues laulavad kuked. Nende kukureku ühineb kitsede määgimisega, kes emaseid kutsuvad, tukaanide naeruga ja eemalt dshunglist, mis Pombo ja Bamba kaldaid ümbritseb, kostub „bakuide“, pik-kade koerasarnaste ninadega ahvide, teravaid hüüde.

Algab päev.

Kuigi veel uimane raskest lahkuvast unest, kuulis Batouala, hulga külade pealik, ometi kõiki neid häáli.

Ta haiguteles, väristeles, siruteles ja ei suutnud otsusele jõuda, kas üles tõusta või edasi magada.

Üles tõusta! Miks? Tal oli vastik mõelda. Ta ei armastanud liig lihtsaid otsuseid, nagu ei armastanud ka liig keerulisi.

Selleks, et üles tõusta, peab ju suuri jõupingutusi tegema. Otsus enesest oli lihtne. Kuid teda täita ei olnud kerge: üles tõusta tähendab tööd teha; vähemalt nii arvavad valged.

Töö enesest teda ei hirmutanud. Tugev, tüse, väsimatu kõndija — ei olnud tal võistlejaid piigi- või noaviskamises, jooksus või võistluses.

Suure laia Banda maa ühest äärest teise kiitsid kõik ta muinasjutulikku jõudu. Ta armu- ja sõjavägitagedest ja jahijulgusest rää-

giti imelugusid. Ja kui taeva all „Ipeu“ — kuu — oma teed rändas, lauldi kõikides kaugegetes m'bisside, dakbasside, dakuasside ja langbasside külades suure pealiku, mokundshi Batouala vägitagedusid balafoonide ja kundede saatel, millele kaasa kõlas savitrummide tamtam.

Ei, töö teda ei hirmutanud.

Kuid valgete inimeste keeles sai see sõna imeliku mõiste. Ta tähendas väsitavat pingutust, ilma et tagajärgi kohe näha oleks olnud, tähendas muresid, hoolt, kurvastusi, kannatusi, tervise kaotust, väljamõeldud sihtide teenimist.

Ah, need valged! Kui nad parem mine-ma kasiksid. Võiksid parem omi koduseid asju õiendada ja maad harida, kui ikka ainult oma rumala raha muretsemise peale mõelda.

Elu on türike. Töö — see on nende jaoks, kes tast kunagi aru ei saa. Tegevusetus ei alanda inimest. Ta on üsna midagi muud, kui laiskus, — peab ainult sellest aru saama.

Mis puutub temasse, Batoualasse, siis seni kui talle vastupidist keegi selgeks ei tee, saab ta ikka uskuma, et mitte midagi teha tähendab lihtsalt sellest mõnu tunda, mis meid ümbritseb. Elada tänase päevaga, eilast meeletuletamata ja homsest muret tundmata, mitte midagi ette hoolitsedes, — see on kõige parem, mis ilmas olla võib.

Misjaoks üles tõusta? Istuda on parem, kui seista, lesida parem, kui istuda.

Ase, millel ta lamas, lõhnas meeldivalt närbevast rohust. Metshärja värske nahk ei võinud tast pehmem olla.

Sellepärast, et mitte kinniste silmadega mõtteid mõlgutada, parem juba katsuda uuesti magama uinuda. Ainult siis võib ta korralli-

VIII. Eesti laulupidu mälestusmärk.

Valmistatakse kunstnik A. Mülberi joonistuse järele Pariisis, kollasest metallist. Tegelaste jaoks valmistatakse 15000, rahva jaoks 23000 märki.

kult oma aseme — „bogbo“ — imestamisvääriilisest pehmusest mõnu tunda.

Kuid esiteks peab natuke tuld kohendama.

On tarvis ainult vähe hagu ja õlgi võtta. Põski punni ajades võib tuha laiali puhuda, kust alt ilmuvad söed. Varsi keerlevad lämmatava, teravalt lõhnava suitsu joad, kuuldu praksumine ja ilmub tuli, kõikevõitva ja igalepoole valguga soojuse eelkäija.

Siis, pikkamisi soojenevas ütis, selg tulepoole, oleks kena magamist jätkata, paistes end tule juures kui iguaan päikese käes, tehes oma „jassi“ eeskuju järele, kellega ta juba ammu elab.

Ja „jassi“ eeskuju on suurepärase. Rahulik, paljas; pea puuhalul, käed kõhul, jalad laiali, norskas ta — „golo-golo“, — kustunud tuleaseme juures.

Kui magusasti ta magas! Aeg-ajalt puudutas ta omi allarippuvaid kortsulisi rindu, mis kuivanud tubakalehtede sarnased olid, ja sügas end, pikki ohkeid kuuldavale tuues. Ta huuled sealjuures liikusid. Ta tegi mõnesuguseid poolligutusi, kuid jäi peagi jälle rahulikkuks ja unesti kuuldus norskamine.

Ülal, vähe kõrgemal kanadest, partidest ja kitsedest, hao taga asuvas seinasügavuses magas tühjade kautshuki korvide peal, keras kui kringel, punakas kurb koerakene Dshuma.

Tema puudusest kõhna keha polnud näha. Paistsid ainult kõrvad, püstiseisvad, teravad ja liikuvad. Aeg-ajalt, kui teda kirbud või puutäid puresid, raputeles ta end. Või urises, nagu Jassihindsha, tema isanda armsam „jassi“, vägeva pealiku Batouala naine. Või, kui teda koeraunenäod piinasid, haugahtas tuhmilt oma ümber valitsevasse tühjusse, tühjust hammastega haarates.

Batouala tõusis küünarnukile. Kuidas sa siin veel katsud magada! Kõik rikub ta rahu. Üti lävest tungis udu sisse. Oli külm. Ta oli näljane. Väljas läks valgeks.

Ja kus magada ja kuidas? Konnad-sepad, konnad mõirgajad ja padakonnad-pühvlid krookusid võidu ukse taga paksu märja rohu sees. Batouala ümber, vaatamata et külm oli, sumisesid

vahetpidamata „furred“, kuna puudus tuli ja suits, mis neid uimastaks. Kitsed olid ära läinud, niipea kui kukk laulma hakkas, kuid kanad olid veel jäänud ja tõstsid koledat lärmi.

Ka pardid seadsid end väljaminekule. Üks neist tegi viis-kuus sammu uksevalguse poole, hakkas ägedasti tiibadega vastu maad peksma, et lendu tõusta, tormas siis avausse ja kadus.

Teised järgnesid talle suure kisaga.

Sellepeale ärkas ka Dshuma — punane kurb koerakene.

Muidugi ei ärganud ta mürast. Ta oli sellega igal hommikul harjunud, mitmed kuud.

Veel kui elas ta ema, — tema sõid ta isandad ära — tõusis igal hommikul sama lärm.

Loomad ja inimesed elasid ikka ühes ruumis, sellepärast ei võinud teisiti ollagi.

Kuid alguses paistis talle elu siiski väga raske. Ta ei tunnud veel omi koerakohustusi ja unustas iga möödamineja peale haukuda.

Tal tuli kannatada Batouala lööke ja Jassihindsha tõukeid. Kitsede irooniline kurjus ja kodulindude igavene saperdamine võisid teda hulluks teha.

Nüüd, harjudes, oskab ta hambaid näidata, kuidas tarvis. Kuid ta oskab ka jalga lasta.

Iga kahtlane hääl teeb ta ettevaatlikuks.

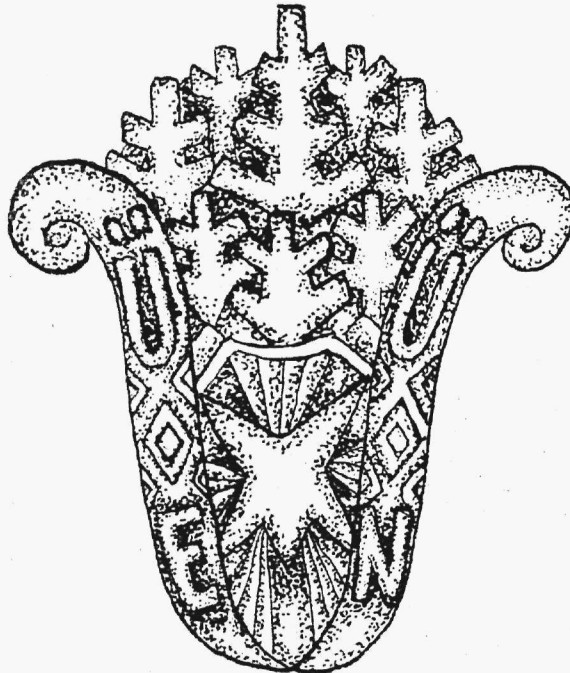
Pruukis ta ainult valget näha või turugu mütsi, kui ta dshunglisse põgenes, — nii targaks oli teda teinud hirm löökide ees, ja mis on valgele inimesele või turugule (pärismaalasest soldat) neegri koer?

Tähendab, ta ei ärganud sellepärast, et teda äratatud oleks. Ka mitte sellepärast, et ta pikast magamisest väsinud oli.

Kuipalju ka magada, ikka ei ole veel küllalt. Ses suhtes jagas ta oma isanda, pealik Batouala vaateid.

Ta ärkas sellepärast, et vaja oli üles tõusta. Sest ta isanda majas, nagu iga teise inimese majas, ei hoolita koerast rohkem, kui „m'barta“ (hobuse) hirnumisest.

Koer! Teda võib tappa, ära süüa või kohitseda. Tal lõigatakse kõrvad ära. Kellel sest

Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse (Ü. E. N. Ü.) rinnamärk.

Vastu võetud 6. III. 1923. Ü. E. N. Ü. esitava kogu poolt. Rinnamärk tehtakse hõbedast, kunstnik P. Liivak'i kavandi järele.

midagi muret? Sest ta on — mitte midagi, vähem veel kui mitte midagi. Koer on tarvilik metsapõlemise ajal, kuna ta siis hästi metsloomi oskab taga ajada, keda siis kõige parem küttida. Kuna aga muidu koer täiesti kasuta on, siis ei hoolitse keegi ta eest.

Juba palju vett on sest ajast jooksnud, kui Dshumale ükski inimeste mõte enam võõras ei ole. Ta teadis juba ammu, et kui ta hommi-kuti kaua magab, siis sellepärast talle veel keegi süüa ei too.

Vaat mispärast ta üles pidi tõusma. Ta teadis, et koiduajal maitsev on noorte kitsede sõnnikut neelda! Sel on siis veel piima maik juures. Kena eine — iseäranis koerale, kel valikut pole.

Sõnnikut leiab ta veel kindlasti! On veel liiga vara ja jahe, et sitasitikad juba oma tööd oleksid alanud. Milline õnn! Võib juhtuda ka, et tal veab ja ta kusagilt mõne muna leiab. Kuid iseäranis selle peale loota ei või...

Dshuma tõusis üles, lakkus oma kõhtu ja käppi, raputeles kõvasti, otsis kirpe. Siis, saba longu lastes, nina maa juures, lonkis ta vaarudes ukse poole, haletsemisvääriline ja kõhn.

Iga vähemat kui oma tunnet varjama õppides, tegi ta nagu oleks ta lõpmata väsinud, nagu sööks teda piiritu iganus. Igasugune hea tuju väljendus võis Batouala talle järele lasta hiilida. Ja just seda oli vaja ära hoida. Muidu jumalaga juhuslik saak, mille peale mõnikord satud!...

Batouala mõtiskeles. Dshuma, kanad, pardid ja kitsed on välja läinud. Ta tundis, et temagi nende järele peab tegema. Ja siis veel see ümberlõikamise püha. Ta pole veel kedagi kutsunud. Vaja see lohakus parandada.

Ta hõõrus silmi, nuuskas sõrmi vahele ja tõusis üles, et sügada. Ta sügas end kaenla alt, sügas omi jalgu, pead, kindreid, käsi.

Sügada — see on tore tegevus. See kiirustab vere ringjooksu. See on lõbu ja kasu.

Tarvis ainult ringi vaadata. kõik elavad olevused sügavad end peale une. Peab nende eeskujul järele käima, sest see on loomulik. Halvasti on see üles ärganud, kes end ei süga.

Kuid kui kena on sügada, siis veel parem haigutada. See on abinõu und suu kaudu minema kihutada.

Väga kerge on selles üliloomulikus nähtuses veenduda. On ju teada, et inimesed külmaga midagi suitsutaolist suust välja hingavad. Peale kõige muu tõendab see, et uni midagi muud ei ole, kui omamoodi varjatud tuli. Selles on tema, Batouala, kindel. Nõid on ju eksimatu. Ja sest saadik kui ta isa talle oma võimu üle andis, on ta nõid, on ta N'gakura.

Kui uni sisemine tuli ei ole, siis kust mujalt see suust tuleb suits? Kas on suitsu ilma tuleta?

Ta ootas vastuväiteid, huvitavaid ja iseäralikke, nuidugi, kellegilt vastaselt.

Haigutades ja sügades, nagu see olema pidi, laskis Batouala ka paar korda tugevasti röökide. Selle vana kombe oli ta vanematelt päri- nud, kes selle omakord vanematelt pärisid.

Vanad kombes on kõige paremad. Neid peab kõvasti pidama. Nad põhjenevad kogemustel.

Nii arvas Batouala. Ta oli vanade kommete valvaja, ta austas pühalt esivanemate pärandusi.

Kaugemale ta ei läinud. Kõik on kommetega kindlaks tehtud, targutada on täiesti kasuta...

Jah. Varsti teatab ta sõpradele, kunas ümberlõikamise püha peetakse. Seniks on sellest küllalt, et ta tule põlema puhus ainult sellel poolel, mis magamise ajal teda soojendas. Kui Jassihindsha üles ärkab, las puhub tule ka omal poolel põlema. Elad enese, aga mitte teiste jaoks. Vähemalt nii on teda õpetatud.

Tuld põlema saades läks Batouala välja.

Varsi tuli ta tagasi. Nagu ikka, nii põua kui ka vihmade ajal, oli ta ülikonnaks ainult põll. Sellepärast hakkas tal külm.

Udu oli paks, nii paks, et Batouala isegi ligemaid ütte ei seletanud, kus elasid ta teised kaheksa naist ja lapsed neilt naistelt.

Brrr! Ta kükitas tule ääres, värises külma käes ja lagistas, ristis kätega, hambaid. Silmad läksid tal punaseks.

Meeldiv tule soojus tegi peagi ta tarretunud liikmed pehmeks. Käsi tule kohale sirutades hakkas ta tuttavat lauluviit eietama. Ta ise mõtles sõnad. Neis räägiti palju valgetest „komandantidest“ ja naistest.

Sõna „jassi“ (naine) kordus laulus nii tihti, et talle oma Jassihindsha meele tuli. Ideede assotsiatsioon, nii nagu igal hommikul, kui ta üles tõusnud, tahtis Batouala oma isase tungi täita.

Kuna Jassihindsha sellega harjunud oli, siis, kuigi ta veel magas, polnud teda vaja äratada.

Ise ärkab!...

Taeva äärest, kust päike tõuseb, ajab tuul udu sinna, kus päike looja läheb. Udu mässib oma linikuga „kagide“ (mägede) harju, mis vaevalt nähtavad. Ja udus laulavad linnud, papagooid, metallihäälsed kuldnokad, shandarmid ja tukaanid.

Metstuid vilbelevad ligidal maa kohal. Kanad jooksevad, pead tiiva alla peites, niipea kui ülal lahkuva udu taga kullid nähtavale tulevad.

Värske tuul tõuseb, kaob, tuleb tagasi. Ja puudes tärkab tuhandete märgade lehtede sahin. Ja värisevad „vara'de“ ladvad. Ja painutades pikki saledaid varsi, hoigab bambus.

Viimne tuulehoog lõhub viimase udu ja ilmub päike, puhtakspetud, neitsilik, selge.

Selle punase päikese laieneva haava all tuli uuesti vaikus ja see valgus ikka kaugemale ja kaugemale, kuni piirita lagendikkudeni.

Kuid ükskõikne päikese ilu vastu, istus mõned sammud omast ütist ülestehitud tule juures Batouala-mokundshi ja tõmbas pikkamisi, mõtetest vaba peaga, oma vana head piipu, vana head „garabo'd“.

Algas päev.

Lühikesed tõmbed, pilukil silmad: ta suitsetas. Aeg-ajalt tuli mõne pikema tõmbe järele sülitus.

Nii suitsetas ta, kaua.

Tõusu järele paistis päike ikka palavamalt. Ta olemasolu oli Batoualale meeldiv, kuid ta oli ta igapäevase kuumusega juba küllalt harjunud ja ei pannud teda tähele.

Ta suitsetas...

Tuul mere poolt tungis läbi oksade, lagistades rõsketes lehtedes, värises õrnas rohus ja noortes kasvudes.

Puude mahl tõstis kohati lõhkenud puukoore üles ja tilkus pragude vahelt alla punaka kulla teradena.

Nagu sillad jooksid ühest kohast teise liaanid, üksteisest läbi sõlmudes, kokkuliitudes ja üksteist köites.

Sooja mulla kange lõhn täitis õhku, lihavate taimede, langenud lehtede ja metsiku müüdi terav aroom jootis tuult ja tuul kandis need lõhnad kaugustesse.

Linnud ses toredas taimestikust häälitsevad järelejätmatult; mustade punktidenä ülal sinises põhjatases oigasid kullid, tehes omi lõppemata ringe.

Pombo või Bamba pool laulis keegi.

— „Ehe!.. Jaba... Ho!..“

Seal vist käis kusagil töö ja laul kõlas rütmi tööle.

Ühetooniline laul segas ümberkaudset rahu. Kui see lakkas, kuuldus ainult dshungli salapärasest kahinat ja rida vähemaid hääli, millest sünnib vaikus.

Siis kõlas jälle kusagilt sama laul, kuid nüüd juba kaugemalt, tuhmimalt...

Jassihindsha valmistab igapäevast maniokki. Samuti keetis ta teistes kateldes magusaid pataate ja metsikut portulaaki.

Kui Batouala heaks arvas sööma hakata, sai naine ta piibu omale.

Nüüd suitsetas ta omakord, hooletult tõukude prae järele vaadates.

Igaüks oma onni najale toetudes olid ta kaheksa sõbrannat oma tualetiga ametis.

Nad tegid seda ühegi edevuseta. Mehed

ja naised on üksteise jaoks sündinud. Kuna neil teadmata ei ole, millega nad üksteisest erinevad, siis misjaoks end varjata? Kehalik häbi on täiesti asjata. Häbelikkus on vigurdamine, mille valged välja mõelnud. Varjatakse ainult omi puudusi. Naiste ja meeste seas varjavad ainult need oma keha, kel ta naljakas või hale on.

Pärast maniokki söi Batouala tõuke ja tõukude järele magusaid pataate.

Iga kahe-kolme suutäie järele rüüpas ta ühe-teise lonksu „kopa-kene,“ — õlut käärima läinud nisudest.

Söömist lõpetades andis ta Jassihindshale märku, et ta suitsetada tahab, ja tegi jälle kaua, väga kaua omast „garabost“ lühikesi tõmbeid, millele järgnesid pikad väljahingamised.

Viimaks, rahul, et päeva algus nii hästi mööda saadetud, vaatas Batouala oma pahema jala varbad üle.

Ta otsis puutäie.

Vaesed neegrid! Nad peavad tingimata oma pealt puutäie hävitama. Muidu võivad need parasiidid neile kehasse niipalju mune munedada, kui naisi rahvarikkas külas.

Valgete juures ei ole nii. Niipea kui ükski puutäi neile nahasse tungib, siis ei jää, nad, õrnakesed, enne rahule, kui boyl (teenijal) korda ei lähe seda välja tõmmata.

Kuid mis sest rääkida? Teadagi: valged ei jõua niipalju vastu pidada, kui neegrid!

Näituseks üks tuhandetest sarnastest juhtumistest: maksude maksmise nimel lasevad nad kõiki neegrid, kes veel sugutada jõuavad, raskeid pakke omal turjal kanda.

Teekond kestab neli, viis, kuus päeva. Mis on neil tegu „sanduku“ raskusest, vihmast, päikesest! Ega nad ise kannata! Las meid piinab halb ilm; nemad juba on katuse all. Nii et, saate isegi aru...

Ah need valged!...

Nad kiruvad, kui neid sääsk pureb. Furuused ärritavad neid. Kärbestest surin mõjub nende närvide peale. Nad kardavad skorpioone, muste, kihvtiseid „prakongo,“ kes lagunenu katustes, kivide vahel ja varemetes elavad. Nad kardavad kärbseid-müüri-seppe. Kõige ees on neil hirm. Kuid kas kõlbab inimesel, kes selle nime väärt on, karta kõike, mis ümber elab ja liigub? Ah valged, valged!

Ja nende jalad? Ainult üks hais. Ning milleks neid vaja on toppida mustade, kollaste ja valgete nahkade sisse?

Kui neil ainult jalad haiseks? Aga ei! kogu nende keha lehkab korjuse järele.

Noh, ja lõppude lõpuks, las nad mässivad oma jalgade ümber kokkuõmmeldud nahku. See läheb veel vähegi.

Kuid milleks silmi varjata valgete, kollaste, siniste ja mustade klaasidega! Miks kanda peas korvikesi, N'gaku-
ra! Sellest ei saa enam kuidagi aru!

Ta kehitas õlgu ja, et oma põlastust näidata, sülitas.

Ah need valged! Nad on kavalad ja teavad kõik. Sellepärast peadki neid kartma.

Ühed toovad Prantsusmaalt mingisuguseid riistapuid, mis, kui neid puust vändast pöörata, räägivad just kui valged ise, ei tea miks ja kuidas.

Teised — jah! ta on seda ise näinud — teised neelavad nuge.

See on nii tõsi, et seal vaielda ei saa. Kes ei tunnud kogu maal ja veel kaugemal hirmuäratavat „Moro-Kambat,“ komandandimõõga-neelajat, kes Banda suguharu alla heitis?

Veel teised näevad, tooli peal istudes, torudesse seatud klaaside abil kõige kaugemaid kohti, nagu oleks need kohe siinsamas kõrval, ja vaatavad selle järele, mis kauguses sünnib.

Üllatav eks ole?

Ja see „doktorro“ nii kutsuvad valged neid, kes nõidumisega tegemist teevad — see doktorro, kes teid oma heaksarvamise järele sinist kust paneb laskma, — jah, sinist!

Ning kuulge veel, ja kas pole see kõige koledam?

Neil päevil nägi Batouala ise oma silmaga, kuidas uus komandant käte pealt naha maha tõmbas, naha, mis tõsi küll ühelgi seninähtule ei sarnanenud, kuid siiski naha.

Ja ta nülgis iseend, ilma et valu oleks tunnud. Kui tal valu oleks olnud, siis oleks ta karjunud. Aga ta ei karjunud, tähendab valu ei olnud.

Ja veel räägitakse, et mõnel neist omadus on omi hambaid ja isegi silma välja võtta ja lauale panna kõikide nähes!

Uhm! Sarnast tükki ei oska ükski neegri nõid järele teha. Ja hirm, segatud vaimustusega, surus temast vähehaaval põlastuse välja...

Päike jõudis oma teekonna poole peale.

Metall-kuldnokad kuulutasid sellest harilikku täpipealsusega. Ritsikate ragin ei täitnud veel õhku ärritavate kriiskamistega. Kõik nagu magas raskes, rõhuvast unes. Peale kolme tugeva

Arstid, kes Lenini ravitsevad.

Professorid: Kramer, Minkovski, Förster ja priv. dots. Koshevnikov.

tuulehoo, mis ikka sel ajal igapäev läbi maa tormavad, ei liigutanud ükski õhutõmme hüglataimi, ainult juustupuie lehed libisesid vaevalt kui suitsuvine kauges sinakuses.

Siis hakkasid ritsikad laulma.

See on aeg, kus neegrid tööle asuvad.

Batouala seadis omad sammud kõrgustiku poole, mis ümberkaudsete lagendikkude üle valitsesid. Seal seisis kolm „li'ngi“ mitmesuguses suuruses.

Ta ligines neile tühjadele puutüvedele, tõstis maast kaks vasarat ja lõi liikumatu õhus kaks korda kõige suurema li'ngi pihta, kõlavalt, selgelt.

Siis tuli pikk vaikus. Selle vaikuse lõi ta lõpuks jälle puruks veel kahe, kuid lühema hoobiga. Selle järele tuli terve tamtamide rida ikka rohkem ja rohkem teravamalt, ikka kiiremini ning siis aeglasemalt, pikaldasemalt. Lõpuks, peale äkilise allamineku, mille toon kõlas kõige väiksemal li'ngil, kostis veel viimane vali kutse.

Ja peagi — siit ja sealt kaugustest, igalt poolt, pahemalt, paremalt, tagant, eest hakkasid kumisema, suurenema, vastama samad hääled, samad löögid, samasugused tamtamid: ühed nõrgad, kahtlevad, vaevalt kuuldavad ja kauged; teised selged, ruttavad, kiirustavad kui vastukaja mägedes, mis kokku sulab. Nägematu sai elavaks.

— Sa kutsusid meid, rääkisid hääled, sa kutsusid meid... Meie kuulsime sind... Meie kuulame sind... Mis sa soovid?... Jutusta...
„Kaks korda kõlasid õhus need küsimised, siit selgelt, sealt tuhmilt.“

Kui taevas viimase hääle oli neelanud, hakkas Batouala vastust lööma.

Need olid esiteks jõuetud sõnad. Nad nagu rääkisid päevade väsitavast ühatoonilikkusest, üksindusest ja igapäevsusest, mida miski ei kurvasta ja miski ei rõõmusta, alluvusest saatuse ees.

Vasarad jooksid vaheldamisi ühelt li'ngilt teisele. Löökidest sündis viis, vaevav kui äikse ilm, kuni puhuma hakkab „donvorro.“

Laul kasvas. Äkki katkenedes laienes ta ja tõusis ikka kõrgemale ja kõrgemale.

Batouala oli higiga kaetud. Ta peaaegu tantsis rõõmust ja lõbust.

Omi alamaid, nende naisi ja lapsi, nende sõpru ja sõprade sõpru, väeülemaid, kelle verd ta joonud ja kes tema verd joonud, kõiki kutsus ta, kõiki. Ta nõudis, et nad kõik kümne päeva pärast tuleksid suure „jangba“ peale, mida ta tahtis toime panna „ha'ntsa“ puhul.

See häälte rida, mis tuttav juba paljudest „vihmadest“ (aastatest), lubas neile imesid. Saab pidu olema, saab joodud, saab räägitud, lõbus oldud. Ühesõnaga saab „jangba“ olema. Mitte üks jangba, vaid kõik jangbad. Mitte ainult elevandi-tants, oda-tants või sõjatants, vaid, ja mis peasi, armastuse tants, mida nii hästi sabangid tantsida oskavad.

Saab pidu ja „jangba“ olema, saab „jangba“ ja joomine olema. Saab maniok olema ja pataadid ja daso ja baklashaanid ja ingama ja mais! Saab õlu olema nisust, ja veke ja punane pipar ja mõdu ja kala ja krokodillide munad! Kõike seda saame süüa ja veel palju muud! Kõike seda saame jooma, ja veel palju muud! Saame süüa ja jooma pasunate ja trummide saatel. Tingimata tulge! Ja, ja, ja! Ma kutsun „ha'ntsa“ pidule. Ümberlõikamist ja väljalõikamist toimetatakse ainult kord üle kaheteistkümne kuu. Tulge tingimata! Küll saame aga lõbutsema, jabao!

Kui Batouala lõpetanud oli, tuli raske ootamise vaikus, kuid see ei kestnud kaua. Ta ümber hakkas ligidalt ja kaugelt, nagu esimese kutse järele, uus tamtamide jutuajamine kostma. Ja kuigi kaugus hääled tuhmiks tegi, kuuldus siiski iga löögi kõlavuses ta sisemine rõõm.

— Meie kuulsime sind... Meie kuulsime... Ja saime aru... Sa oled kõige vägevam m'bis, Batouala... Sa oled vägev pealik... Meie tuleme... Kindlasti tuleme. Ja meie sõbrad tulevad... Saame lõbutsema... Vabad olema... Saame laulma... tantsima... Saame jooma kui purikad... kui valged! Võid minu peale kindel olla... Uorro... Ourro... Kanga... Jabingi... Delepu, Tugumali... Jabada... Tulevad kõik m'bissid, kõik n'gapud... Meie tuleme... tuleme...

Kui taevalaotus viimase hääle tema kohal kokku pigistanud, pööras Batouala ümber, et Bamba ja Pombo liitumiskohal omi võrke vaadata, mis ta eile sisse pannud.

Ta võttis omaga kaasa kaks kirvest, ambu ja kitsenahast koti.

Kuhu sa ka lähed ja kui väike ka teekond on, ära ialgi unusta kotti kaasa võtmast. Temasse võib palju tarvilikke asju peita!

Ta pani kotti paar lehekest „bi'mbi't“, noolekasti nooltega ja mõne manioki koogi.

See oli ka kõik, mis tarvis, — ei rohkem, ei vähem. Missugused suured hädaohud teda ka ei varitseks, tal on valmis kirved, nooled, vibu. Nälja vastu — maniok. Bi'mbi lehekestega võib ta soovi järele oma toitu vürtsida. Neid võib ka võrku visata. Nad teevad iga kala uimaseks, kes nendesse puutuda julgeb.

Nii asus ta teele.

Kõndides vaatas ta hoolega oma ette maha. See oli vana komme, üks nendest paljudest, mis vanematelt päritud. Mida vanemaks ta sai, seda rohem hindas ta esivanemate tarkust.

Valged nähtavasti ei tea, kui kasulik on teada, kuhu jala paned. Kivid teevad haiget, pori laseb komistada. Mõnesuguse tähelepäneku juures võib end mahakukkumise ja vigastuste eest hoida või nende tagajärgi pehmen-dada. Aeg ei ole selle jaoks kaotatud, kes kõige vähemastki pingutusest end hoida tahab. Peale selle õpetab meid kogemus, et aeg midagi ei maksa, ja mispärast siis mitte teda kuluta-des oma tervist hoida?

Niipea, kui ta silmapiirilt kadus, ilmus Bissibingi.

See oli hea kehaehitusega noormees, tugev ja ilus. Batouala juures oli tema jaoks alati midagi süüa ja ka „bogbo“, kus magada: Batouala austas teda iseäraliselt.

Ja peab ütlemä, et mitte ainult vägev mokundshi tema vastu lahke ei olnud. Kaheksa naist ta üheksast — muidugi ei õelnud seda keegi Batoualale — andsid ka Bissibingile oma kuuma sõpruse tunnistusi.

Mis puutub Jassihindshasse, nüüd juba vähem selle võimu alla painduvasse, kes teda ostnud, kui Bissibingi soovidele, siis ootas ta ainult parajat juhust, et Bissibingile näidata, kui väga ta tema järele nälgunud.

Naine ei tohi kunagi mehe huvile vastu panna. Vastupidi on ka õige. Ainus seadus on instinkt. Meest petta või, õigem, mitte ainult tema päralt olla — kellel seda vaja karta!

Hariliku mehega, naiseomanikuga, on kerge toime saada. Kui tema varandusest osa saad, siis on tarvis teda ainult tänada kanade, kitsedega või riietega, et kahju katta, kui sa ta peret suurendad.

Kahjuks pidi aga ette arvama, et Batouala juures asi nii lihtsalt ei lähe. Armukade, kättemaksuhimuline ja vihane, ei oleks ta vist küll seda hävitamata tahtnud jätta, kes tema varanduste külge puutuda tahtnud. Omi põlve tahtis ta ise seemendada, kuna ta nad kallilt omandanud. Jassihindsha, Batouala armsam naine, teadis seda väga hästi. Sellepärast tahtiski ta anduda Bissibingile kindlasti siis, kui midagi karta ei oleks.

Viimase kahe-kolme kuu jooksul käis Bissibingi harva Batouala juures. Ta elas oma ea kuueteistkümnendat vihmaega. Selle vanaduses mehed, kes tõesti mehe nime väärt, muud ei tee, kui jooksevad naiste järele hommikust ööni, kui panter antiloope järele.

Ta oli äkki tugevaks saanud, välja kasvanud ja paksuks läinud. Nüüd jooksid jassid tema järele, mitte tema nende järele. Nad kiitsid ta kirge ja jõudu. Ta oli nende armuluseks ja lõhkus paljugi korralikke abielusid. See tekitas palju klatshi. Lugu läks niikaugele, et komandant teda türmiga ähvardas, kui ta omi armulugusid ei vähenda.

Kuid ta kuulsus kasvas ainult sellest. Ta ilmutas tervitasid Batouala naised rõõmuhüüetega. Talt päriti teateid selle üle, mis suguste naistega ta viimasel ajal elanud; kas see tõsi on, et ta selle ja sellega maganud. Küsiti tuhandete intiimsete üksikasjade järele.

Bissibingi naerateles. Ilma et naljade peale oleks vastanud; ta võttis Batouala garabo, toppis ta „n'gao“ lehti täis ja pani neile tulised sõed peale.

Pärast seda heitis ta asemele pikali. Lühikesed tõmbed, pilukil silmad — ta suitsetas...

— Ole ettevaatlik naistega, rääkis talle Jassihindsha. Ühel ilusal päeval ilmut sa meie juure mõnesuguse „kassiri“ga.

Kaheksa teist naist naersid:

— Ee!.. ee!.. Eeeee!.. Jabao, Jassihindsha Eeeee!..

Ja nad peksid end puusadele.

— Kassiri — see ei ole veel midagi! jätkas Jassihindsha. Võib juhtuda, mu sõber Bissi-

bingi, et sa midagi veel hullemat võid saada. Vaata siis! Sa puruned tükkideks, väikesteks tükkideks. Kõige esiti kattud haavadega ja paisetega, muutud plekiliseks kui panter. Ja pärast kukuvad sul hambad välja, juuksed lähevad peast, sõrmed otsast. Mäletad Jakelepet, kes kolm neli kuud tagasi suri!..

Uus naerulagin.

Nad jätkasid veel naeru, kui Batouala tagasi tuli.

Talle seletati naeru põhjust.

Ka tema hakkas naistega ühes naljatama. Lõbu tõusis viimase tipuni. Hoiti kõhust kättega kinni. Lasti kükili ja visati pikali.

Nuteti.

— Ehe!.. eeeee!.. ehe!..

Oh seda Batoualat, N'gaurat, ta naljadega!..

Selle aja sees loodenes päike.

„Holokoto“ kudrutamine, shandarmide piiksumine ja kullide hale kisendamine jäi vähehaaval vaiksemaks.

Kerge udu mässib „kagide“ latvu. Päike vajub ikka allapoole ja allapoole. Kanad, kitsed ja pardid tulid koju.

Pilved rändavad taeva all, teevad ta kirjuks. Päike on peaaegu kadunud. Ta on nii punane, nagu oleks ta mõne tulise lille määratu õis. Ta kiired langevad, kui kuldsed vihud ja peagi kaob ta tühjuse krokodilli-lõugadesse.

Sellejärele tõusid laotusse laiad purpurvöödid. Kahvatudes, värve muutes eksivad nad ääretu taeva

all. Viimaks muutuvad nad vaevalt nähtavaiks varjunditeks, ujuvad laiali, kaovad. Äraseletamatu vaikus, saates päikese agooniat ja surma, valgub üle maa.

Vaevav kurbus sirab tähtedes, mis värvitus lõpmatuses nähtavale tulevad. Kuum maa aurab. Liiguvad niisked õised lõhnad. Kaste teeb rohu raskeks. Teerajad muutuvad libedaiks. Vaevalt tunduvalt lõhnab metsik münt; lõhn kui suriseks ühes sitasitikate ja karvaste putukatega.

Kuuldub tõlvade müdinat, mis kusagil eemal maniokki, nisu ja maisi tambivad. Tamtamide kumin elustab kaugel, kaugel „jangbisid.“

Arno Holz,

tähtis Saksa kirjanik, üks naturalismi põhjendajatest, sai neil päevil 60 a. vanaks.

siis on selle mägestiku ahelad määratumad müürid, mis teda varjates piiravad ja ta esi-õuesid, noid Ida-Turkestani, Tiibeti j. m. mägismaid ning kõrbenõgusid ümbritsevad. Tiibeti kaitseks tõuseb lõunas isegi kahekordne müür, Himalaja ja Tagahimalaja, mis läänes Karakorumiga ühineb. Seletamatuist loodusjõududest kokkukuhjatud seisab seal see hiiglamüür, ulatub üle hõbekatuse, Pamirlossi, võimsam veel, kõrgem veel, enam kui tuhat meetrit, laialdasem oma tornide ja tippudega, vägevam veel oma jääliugustikkude kilpidega, ligipääsmatum oma orgude ja kuristikkuude kohutavate pragude ja sügavustega. Selle pika müüri kõige kõrgem torn aga on Mount Everest, tiibetlaste Tshomo-Lungma, maakera kõige kõrgem hari. (Joonist. 2.)

Joonis 3. Kailas, jumalatemägi, ja Manasarovari järv Lõuna-Tiibetis.

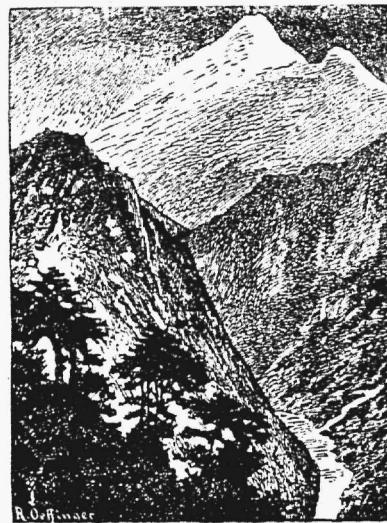
Kõigis neis mägestikkudes, mis on kaetud üleni igavese jääga, koguvad end jääliugustikkude ja vilmasao-oad, tormavad üheskoos nagu suured jõeharud üle mägismaade ja kohisevad viimaks hiigljõgedena iga nelja tuule poole laiali.

Kusagil aga pole need suured veevood nii võimsad, kui selle kaljukindluse lõunapool küljel, seal, kus Aasia sirutab merde, nagu vägevad liikmed keha küljest, omad poolsaared, kus seisab suur Himalaja ja lahutab põhja ja lõunat nagu kaht ilmajagu. Tuhandete koskede, jõgede ja voogudena niriseb ja langeb orgudesse jääne, gletsheris sündinud veevool, kukub ja keerleb ning loob suurepärasemad jõed — Induse, Gangese ning Brahmaputra, kõik kolm eelajaloolistest aegadest ühteviisi tuntud ja kuulsad, kõik kolm ühteviisi vägevad nii omas kohutavas hävitushoos kui ka õnnistusttoovas tasases jooksus. (Joonist. 2)

Need vägevad veed on tõsised jääst sündinud Himalaja jõed, tema loomulikud piirid, mis end sõlmivad maakera suurima mägestiku ümber nagu hõbedased ketid ja hiilgavad paelad.

Kus on nende jõgede algus, missugune on nende tugev käik, nende pikk teekond?

Kaks tulevad põhjast, kus Tiibetis, kõrvukäivalt Himalajale seisab teine vägev kaljurida, Hedinmägestik, nõnda nimetatud ta ülesleidja ja suurima Aasia uurija auks, ta enese poolt aga Tagahimalajaks hüütud. Nende kahe määratuma mäeahela vahel laiutab end

Joonis 4. Brahmaputra org Himalaja mägestikus. Ghyalapheri lumine mäelatv.

laiem riba Tiibeti mägismaad. Seal üleval on Aasia tõsine süda, sest seal asub ta miljonite elanikkude suurim pühadus: Manasarovar — püha järv ja Kailas — püha mägi (Joonist. 3). Seal, mitte väga kaugel pühast paigast, saavad oma alguse Induse jõgi ja Brahmaputra, kuna Satledshi vood, mis Induse teenistuses, isegi pühas järves on sündinud. Vaevalt lahtipääsnu pühast veekogust, murrab Satledsh Himalajast läbi Induse poole. Teisiti aga Indus ja Brahmaputra. Nad rändavad mägestikkude vahel, pikki mägismaad, lääne ja idasse, tungivad põhjani, võtavad enesesse põhjast ja lõunast, Tagahimalajast ning Himalajast lugemata hulk veevoolusid ja puurivad nende kaasabil kumbki oma sügava veesängi. Kui nad algusel, taevakõrguste lumeharjade silmapiiril veel vaikselt edasi liikusid, siis mürisevad nad nüüd ikka enam ja enam sügavate kuristikkuudena orgudesse.

Aga korrage sünnib ime: nad ajavad ennast püsti nagu taltsutamatu sõjaratsu ja raputades omi veelakkasid, tormavad nad hõbekapjadel edasi lõunapoole vastu kaljumüüre ja — murravad neist läbi maakera võimsamate kuristikkudena. Üleval, nende kuristikkude kohal seisavad Himalaja nurgapostid; üle 8000 m. kõrge Nanga Parbat Induse kohal, Namshabarva ja Gyala-Pheri (Joon. 4), mõlemad üle 7000 m. kõrged, kaksiksambana pahemal ja paremal pool Brahmaputra kuristikku. Kahe- kolmetuhande meetri kõrgusel tõusevad kaljuseinad jõepõhjast, kuni viimaks veed kalju pigistustest pääsnud, edaspidi laiemalt ja rahulikumalt end merede poole pööravad.

Kolmas püha jõgi Ganges kogub oma jõud lõunas. Kui Himalaja müüri kahe lõikega jagada kolmeks, lääne- ja idapoolseks ning vahepealseks, siis võib öelda, et idapoolne osa toidab Brahmaputrat ja läänepoolne Indust, kuna kõik veed, mis vahepealsest osast lõunasse jooksevad — ja neid on vägev kogu — end Gangesele ohverdavad. Garhvali riigis, vahepealse osa lääneserval peitub ta algallik. Ikka pikki mööda kaljuseina jalga edasi vee- redes, kogub ta enesesse kõik omad veevoolud ja kannab neid ühiselt alumise Brahma- putraga Bengaalia mere poole. Ta kallastel aga lobbab sarnane elu, et inimesed nimeta- vad teda pühaks, pühaks ta viljarikkuse täiuse pärast.

Aasia kõige vägevam vetelahutaja on aga Tagahimalaja oma liitliikmetega idas ja läänes ja Kõrge-Aasia üldiselt, sest kõik need veed, mis saavad oma alguse Himalajast, jooksevad neisse kolme suurde jõkke ja kõik vee- revad lõpuks lõunasse, India ookeani poole. Niisugune on siis maakera kõige kõrgema mä- gestiku mõõtmatu valitsusala.

Üks näitus, võrdlus. Alpid. Kui kõrge on nende ülem tipp, „valge mägi“, lumest säten- dav Montblanc? — 4810 meetrit! Hea, laome teda ta enese peale ja juba ulatub ta üle Hi- malaja kõrguste. Paneme „neljatuhandelise-“ Vallise ja Berni mäeharjad neile enestele pähe, kuhjame Ortleri, Bernina jäätipud üks- teise peale; Glockner peaks olema kaks korda nii kõrge ja sale, metsik Dauphiné kahekord- selt metsik, Ötztaler ja Silvretta-alpid niisama kahekordselt kõrgemad. Juba jääks ruum kit- saks massidele. Kaks, isegi kolm korda laie- mat alusehitust oleks meil nüüd vaja, sest hommiku ja õhtu poole peavad nad kasvama, kuni Herkulese sammasteni, kuni Kuldsarveni. Gibraltarist Konstantinoopolini laome ühe Montblanc'i teise peale, püstitame kaks kord vägevamaid Vallise hiiglasid paar sada tükki

üksteise kõrvale, kõik oma 6-7-8000 meetrit ja üle selle kõrged; nende vahele kiilume veel mitmed tuhanded mäeladvad, tipud ja harjad.

Ja siis laseme vastu seda hiiglamüüri pör- gata merel sündinud lõuna-maru, vihmatooja ja lumekandja monsun'i. Miljonid helbed vil- guvad üle valli, sajad tuhanded lumeveerud vihisevad ja mürisevad, liugustikkude jäävoo- lud sirutavad end kolme-, nelja- kuni viiekord- seks, jäästiku väljad laienevad ja jäised tuuled pühivad maruhoos üle valvetippudega kaunis- tatud kaljuselja.

Nüüd aga katkestame marumõllu ja puis- tame õitsevnisest taevaalaotusest lõunamaa päikese hõögavuse üle terve lumise maastiku. Veed karglevad, ojad mühavad ja jõed koha- vad. Vormilt ja värvilt mitmekesised mägis- maa lilled võrsuvad mullast, alpirooside tule- meri katab kallakud ja valgub alla sügavus- tesse kätt ulatama uhketele lõunamaa metsa- dele; palmid seisavad kõrge kaljuseina ääres, mille jalg ulatub sügavale soo dshunglisse, kus tiiger oma verejanulise kisaga ööseti paneb õhu värisema, kus elevant ürgvõimsa jõuga puid mahamurdes ringi tammub.

Tekkimine ja hävinemine.

Üks vana India muinaslugu jutustab, et Pradshapati, kui ta oli loonud taeva ja maa, lõi ka veel elavaid olevusi: ta kiskus maa seest välja mäekõrgused kaljutükid, andis neile tiiv- vad ja viskas koledad elukad, nagu tiibadega mäed, alla õhku. Nad sünnitasid aga pahan- dust, kiskudes maha taeva tähti. Siis lõi Prad- shapati inimesed ise enesest. Need surusid end kartlikult kõikuva maakera peale. Aga lahked jumalad aitasid neid. Lõbusalt tänasid inimesed saadud kingituste eest ja olid üpris rõõmsad, kui korrage mahalangevate taeva- tähtede kannul kivikoletisi müriinal ja pauku- des hakkas maha sadama. Kõuesarnase käri- naga langes kõik üksteise peale kokku ja maa- kera vankus hirmsasti. Kabuhirm valdas ini- mesi ja nad lamasid maas, isegi jumalad põge- nesid. Aga jumal Indra, Tugev, kes üksinda selle mässu sees oli jalul püsinud, haaras ko- letistest kinni, kust aga võimalik oli neid ta- bada, rebis neil võimsa käega tiivad küljest ja laskis nad üles tõusta õhku, kus nad edasi liug- lesid nagu pilved, taevaste jumalate mängu- kannidena.

Kaljukehad aga vajusid raskelt maa peale, läbisegi üksteise otsa kuhjatult, liikumata ja kanged; kinnitasid end oma võimsa raskusega nagu kiviankrud maa külge ja kaitsevad nüüd taevakõrguste mägedena väeti inimese väikest

elukoda. Nagu laps igatseb ema, inimene kodumaa ja veevool mere poole, nii kisub ka neid pilvetiibu ikka jälle mäe juure, millest nad siis kõvasti kinni hoiavad. Nõnda sündis paigalpäisiv, pilverikas Himalaja.

Nii India muinaslugu. Just nagu oleks muinasjutu looja aimanud ürgjõudusid, mis olid tegevuses K.-Aasia hiigla kaljukindluse ehitamisel; sest vägevamaid tunnistajaid oma tulesündinud jõudude kohta maakeral ei ole, kui ta omad lapsed, mägestikud. Jah, maakera sarnaneb — nii vana kui ta on — igavesti noorele emale, kes kahanemata jõul ikka jälle uut elu loob. Vapustustega, millede suurus inimese mõistusele tabamatu, tõstis ta päeva-valgele merede põhjast ja maasügavustest terved mägestikud. Aastamiljonid läksid neist üle nagu maakera päevad ja kustutasid neid jälle teiste hulgast, kuni äkitselt seal, kus seda keegi ei oodanud, uued valuhood vapustavad elujõulise maakera keha ja üles kerkib uus hiigla mägestik. Niisugune meie maakera hiline laps on Himalaja mägestik, nii imelik kui see ka näib esimese pilgu ja mõtte juures, et sarnane hiiglane, kõige suurem lastest, õieti kõige noorem peab olema. Kuid see on väga arusaadav, sest kaks suurt jõudu on mägestiku loomisel alatasa töös: ülesehitav ja mahakiskuv. Inimesed tulevad ja lähevad, niisama tulevad ja lähevad ka mägestikud. Need, mis ürgaegadel tõusid, on suuremalt jaolt ammugi jälle „maatasa tehtud“ — selle sõna tõsisel mõttes. Teised, vanad hiiglased, alguses kaljusirgelt püsti, seisavad nüüd sügavale küüru vajunud seljaga, nagu oma auväärilise vanaduse kõverakspaindunud tunnistajad. Ainult noored ja kõige nooremad vaatavad oma kõrge kaljupeaga üle maastiku. Nende hulka kuuluvad Himalaja, Alpid ja mitmed teised. Kui mõtleksime vana maakera elu — niipalju kui meie teadmised ja inimlik mõistus sellest suudab jagu saada — ühte vabalt võetud, teatud ajaruumi, kas või näituseks tunnikella ühe ringi 12 tunni sisse, siis langeb Himalaja sünd viimase tunni viimastesse minutitesse. Kõik muu sünd ja kadu oli enne seda. Terve maakera arenemise lugu pidi mööduma: ürgaeg, varane aeg, vanaaeg, isegi maakeraloo kesk-aeg kõige oma päratu pika ajamõõduga.

Lugemata miljonid aastad on läinud; seal — vähe enne kahteteistkümnendat tundi, maakeraloo uue aja päevil, käib läbi emakese maa kogu keha suur revolutsioonilaine, võimsad pingutused vapustavad teda, suured volditud, mis juba varem olid igalpool tekkimas, saavad kuju ja maakera vägevamad mägestikud tõusevad nagu hiigla voldirühmad, nii Rocky

Mountains (kalju mägestik), Pirenei mägestik, Alpid, Hindukush ja teised ning lõpuks suur Himalaja nagu vägev lõputükk. Seletamatud, määratumad jõud on sel viisil ühisel tugeval surve põhjast idasse volditanud ja kokku kuhjanud Himalaja ja mitmed teised Kõrgeaasia kaljuvallid ning kaares lõuna poole läbi vajutanud Himalaja, Irani ja Hindukush kaared, niisama ka mitmed teised.

Juba arenemisaja kestel kui ka pärast seda tegid oma tööd hävitavad loodusjõud — koskedena allakihutavad veevoolud ja lõhkused aastatuhandeid kestva tööga jälle maha meresügavustest üleskerkinud voltide valli, uuristasid sügavad kuristikud, muutsid „voldid“ „ahelateks“ ja närtsid välja, kuni tänapäevase kujuni, kõik ladvad tipud ja mäeharjad.

Kuid pika aja jooksul olid töös peale vee ka teised tegurid. Lumivalgetel maruhöbustel kihutades tuli pakane: jääaeg. Ta katab kõrgustikud igavese lumega, mille massid ülekoormatuse tagajärjel kallakutelt alla veerevad, jääks tihenened gletscheritena orgusid täidavad ja kuni 2000 meetrit üle merepeegli lõunakallakutel maha langevad. Lund sajab maha kuni ligi 3600 meetrini. Gletscherid ja laviinid ning kaljupragudes lõhkev jää, kõik see mõjub kaasa, et neid suuri mäeahelaid maha hõõruda, vähehaaval tasandada. Pärast jääaega, diluviumi, kui tulid soojemad ajad, tõmbasid gletscherid ennast tagasi kõrgustikkude lohkudesse. Nii arvurikkad kui Alpides ei ole jääaja jäljed siin igatahes mitte; kõigepealt puuduvad järved.

Kõige selle järele on Himalaja õige „mitmekülgne“ mägestik; ta on kaaretaoline voltide ja ahelate mägestik, aga ühtlasi ka servmägestik, sest et ta seisab järsus vastolus Eesindia tasandikule, järsu kaljuseinana Kõrgeaasia mägismaa serval. Kõik need mägestiku ahelad on — selle juures ei kahelda enam — üles kasvanud sügavatest meresängidest, kuna nad oma kauakestva mägestikuks arenemise ajal ka enne seda neelasid enestesse määratumad hulgad lademeid, sest et nende pind vajuks alatasa sügavamale. Need lademed said kokku litsitud, volditud ja lõpuks — ehk ka juba voltimisega samal ajal — üles tõugatud.

Missugused jõud olid siin tegevuses? Kas nad sündisid maakera kokkutõmbuste ehk rõhumisliikumiste tagajärjel, mis tekivad maapinna püüetest saavutada tasakaalus seisukorda kõikides osades, või jälle maakera sisemusest väljatungivate soojuslainete paisumisel — selle kõige üle vaieldakse praegu niisama tuliselt, kui mõne teisegi üliljulge arvamise pärast. Kindel aga on, et meil tuleb ene-

ses maha suruda igasugune inimlik mõõdumõiste ja end üle kanda võrratumasse luuleilma, et vähegi aimata ürgjõudude suurust, mis Himalaja tekkimisel on tegevuses olnud. Tänapäevased Himalaja mäeahelad katavad maapinda, mis on nii suur, kui terve Saksa riik. Nad ulatuvad pikkuse sihis mõõdetud üle 2400 kilomeetri, ehk kui arvata Karakorumi mägestikku Himalaja mõiste alla, isegi üle 2800 kilomeetri. Nende põiklõige on aga veel kaugelt mõjukam (Joonist. 5). Seal on kohad, kus mägestik 80—100 kilomeetrilisel ruumil langeb alla enam kui 8000 meetri kõrguselt harjatipult kuni mõne meetrini üle merepeegli.

Nii vähese tähtsusega, kui on Himalaja vetelahutajana, nii tähtis on ta kliima-vaheseinana. Eriti silmapaistev nähtus on lõuna-õhtu monsuntuul, mis ilmub peaaegu ainult Aasias, esimeses järjes — Indias, ja nimelt korralikult igas pooleaastas. Ta tõuseb Kõrgaasia piirkonnas sellest, et põhjapoolisel maapoolikul valitseva palava suveaja tõttu Aasia

Seega tõuseb siis monsun Himalaja najal üles, ja — mis tema kohta eriti iseloomustav — tungib oma pilvemassidega sügavatesse orgudesse, isegi läbi peamise mäeharja ja vähe üle sellegi, Kõrgetiibetisse.

Kuid kaugemale, Tiibeti südamesse ta ei ulatu; sellepärast peab küll Himalajat nimeutama kõige suurepärasemaks ilmastiku vaheseinaks kogu maakeral.

Taimedest ja loomadest.

Pöörame nüüd tardunud, kuid siiski nii imeulikult elava surevate kivide riigist taimede rohelisele imede maale. Arktiline, troopiline ja vööras (väljastpoolt sisserännanud) taimestik kohtab end Himalajas, et esile manada — maastikult kõigiti vägeva tagaplaani ees — ei iial enne nähtud vahelduses korduvat botaanilist vaatemängu oma ennekuulmata värvide toredusega.

Himalaja-vall ei ole mitte ainult monsun kinnipiüdjaja ja veeandja, ta kaitseb oma esimaad ka külma põhja-hommiku tuule eest ja tänu sellele kaitsemõjule ongi päikese hõõgavus saavutanud esimaal oma ebaharilise jõu. Veel enam! Ta on sel viisil, ühenduses vihmahõõgavusega, lihtsalt purustanud kõik kliima ja taimekasvu seadused geograafilisest seisukohast ja on maakera palava vöö vägivaldselt asetanud ta jalge ees laiutavale eeltroopilisele vööle. Kujutame nüüd enestele ainult, et selle maa ulatusel, millest kiirrong läbi ruttab ühe ainsa tunniga, näitab taimestik kõiki arenemismorme, alates hõõgukuumast troopika soo õhkkonnast suurte jõgede läheduses ja lõpetades 8000 meetrit kõrgemal seisvate mäeharjade polaarmaa jäävallaga!

Kuna monsun peamiselt Ida-Himalajat puudutab ja ta mõju läänepoolse minnes ikka enam väheneb, siis pole need mitte ainult taimeriigi vahelduvad muutused, mis Himalaja kõrgustel ja madalikkudel silma paistavad, vaid peale selle peaaegu järsk vastolu ida ja lääne vahel.

Tungime kuni Himalaja jalani ja imestame, et palava vöö taimeilm ka siingi veel ei lõpe, vaid „Tarais“ isegi veel lopsakamalt nähtavale tuleb. Tarai on soovöö, mis end Satledshist idapoolse joonena kogu Himalaja ette tõmbab, nagu loomulik sulg, kohutav-võigas sõõrd looduse südame ümber.

Just seal, mägestiku jalal, kus aastatuhandete jooksul on paisunud suured veevoolud üleminekul järsu seinaga mägismaalt loiuale madalikule, seal tühjendavad nad omad kõntsakoormad. Kõige parem, kobedam mullapind, vett külluses — mis ime siis, kui kõik õitseb

Joonis 5. Aasia profiil. Kõige kõrgem tipp — Himalaja.

laialdased kõrberikkad maaalad enam soojenevad, kui India ookeani veed. Neilt kuumaks köetud maaaladelt tõuseb õhk üles hiigla sambana, külmad õhuhulgad ookeani kohalt kistakse õhukoopasse, nii et passaat-tuulte seaduste järel voolab suur lõuna-õhtu õhuvool üle Eesindia ja nimelt eriti üle tema hommikupoolse osa, Assami nurka — merelt tulles niiskusega üleni täidetud — pörkab vastu Himalaja hiiglamüüri ja tõuseb kõrgemale. Assami nurgas — Himalaja ja Burmani mägestiku piiri ääres — asuvad selle tõttu maakera vihmarikkamad paigad, kus igal aastal 1000—1250 cm vihma maha sajab, mis on kaheksateist korda enam, kui näit.: Saksamaal, kus teda keskmiselt 71 cm peale arvatakse.

Aprillis ehk mais algavad vihmavalingud ja lumetuisud, mis vältavad kuni septembri-oktoobrini. Ainult niisuguse ülikka veevooluga ongi seletatav, et maakera kõige nooremast last iseloomustavad juba nüüd õudsed vanaduse märgid, voldid ja kortsud, nagu neid võisid sünnitada tema kehasse määratud jõevoolud oma 3—4000 meetrit sügavate kurrastikkudega.

ja haljendab ja lobbab hävinematu jõuga! See on tõsine dshunglimaa, millest läbi põimub lugemata arv veeniresid, sagedasti 12—50 isegi enam kilomeetrit lai, läbipääsmatu, lämmitav, palavikutiine, kohutav, kus harva leidub mõni inimese eluase, kus aga loomade riik ülirohkest on esitatud. Bambus ja palmid — härjapõlvased, väänkasvud ja liaanid, igasugused palmikud ja põõsastikud on tihedalt läbiseegi põimitud, kuna neist üle ulatavad kõrged troopikapuud. Niiskuse auru sees paisub seal kõik elu liigtäiuseni; mädanevad taimed ja loomakorjused rikuvad õhku ning toidavad maapinda. Seal seisavad soo-datlipalmid, kookus- ja boressuspalmid, viigipuud, rotanpalmid, lei-

line sõnajalg oma õige troopilise välimusega. Nende lehvikutaoliste kroonide alt paistavad eemalt lumest säravad mäeharjad. (Joonist. 6) Läänepool näeb juba sagedamini okaspuid, nagu kuuski, mis annab tunnistust kuivemast maapinnast; liaanide asemele ilmub seal toreda lõhnaga väätkasv — lumivalge roniv roos.

Hommikupool kasvab kirsse, mitmet seltsi magnooliaid ja rhododendronid; puud on tihti üleni kaetud sammalde ja orhideedega. Kõige haruldasemad, päris õilmeimed aga on rhododendronid, mis kasvavad siin 8—10 m kõrgusteks; nende valged, kollased, violett, tume-punased ning oraansh-värvilised õied näivad eemalt suurte põõsastena ja neist levineb ui-

Joonis 6. Troopika mets Ida-Himalaja mägedes; kus rohkesti vihma sajab.

vapuud, banaanid, suhkru-datlipalmid, mango- ja kaneelipuud, hiigla akaatsiad. Tiikides — lotos, imelill. Vihmasel ajal aga, kui kõik nõretab veest, siis muutub see maa päris palavikupõrguks, millest isegi ahvid põgenevad põhjapoole, kuivematesse kohtadesse.

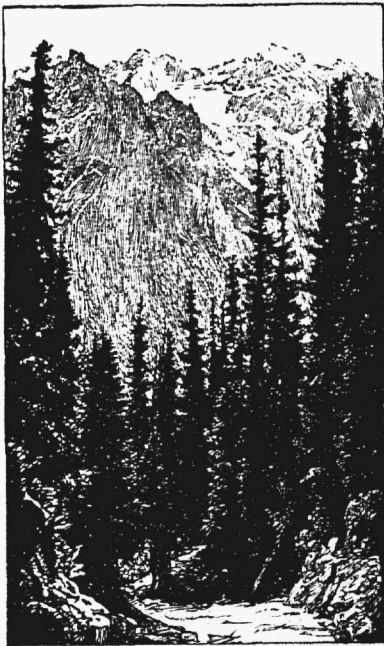
Tungime edasi Himalaja kitsamasse piirkonda ja meid üllatab uuesti maastik, mis on veel enam troopiline kui eesmaal; eriti Bhutanis, kus keset troopilist vihma-laant valitseb kirjeldamatu lobbavus. Palmid ja rotantihnikud vahelduvad bambuse ja härjapõlve-datlipuudega, ning hiigla leguminoosidega, viigi-, puuvillapuude ja katehu-akaatsiatega. Tihniku üle hõljuvad puukõrgused sõnajalad ja palmid. See on esimene palava vöö piirkond, mis ulatub kuni 900, mõnes kohas isegi kuni 1200 m kõrgemale. Väga mitmed neist taimedest kasvavad küll kõrgemalgi, nii näituseks just puutao-

mastav lõhn. Niisama leidub üks selts okasõunapuid, millede hiiglasuured kella- ja pasunataolised õied ööseti saladuslikult hõõgudes nõiduslik hiilgust välja laotavad. Seda põhjapoolse lumemägestiku öösist lillede sära ja paistust kirjeldavad India luuletajad sagedasti; nii laulab ka Kalidasa omas „Pilvekäskjalas“:

Võiksid unest ärgates sa, armsam,
nõnda kiirelt kaotada mu kurbust,
nagu öösel Himalaja orus
lille hiilgus tõrjub pimeduse.

Üle mahamurdunud puuhiiglaste lobbavad sõnajalad ja orhideed. Lõhnav pandanus, metsikud banaanid seisavad 30 m kõrguste bambuse tuttide vahel. Väänlevad liaanid ripnevad puust puusse. Kõrgemal tulevad sünkjamad puud, missuguseid leidub aga siiski mõnes kohas ka madalamal, nii näituseks iga-

vesti haljad tammed ja seedrid. Roosid roovivad kuuskede latvadeni ja — missugune vahelduv pilt! — uhke lehvikpalm 2400 m kõrgusel. Mitmed taimed, mis muidu külma vastu äärmiselt hellad, on siin haruldaset karastatud, nagu lehvikpalmid, orhideed, bambused. Papolisarnaseid Himalaja kuuski ja deodara-seedrid leidub kuni 3600 m; Himalaja männid, kadakad, lõpuks mitmed Euroopas edenevad liigid saarepuid, jalakaid, Saksamaa päklapuid ja kastaanjaid, efeu ja eriti metsviinapuu, berberitsid, roosid, põldmurakad ja nende vahel jällegi bambused ning magnooliad, mis meeli tuletavad troopide lähedust. Puie kasv met-

Joonis 7. Kuusemets Lääne-Himalaja mägedes, kus vähe vihma sajab.

sades on nii vägev, et isegi mitmetuhande meetri kõrgused Eeshimalaja ahelad metsadega üleni on kaetud; juhtub sagedasti, et nende harjadelt sama vähe ümbrust näeb, kui mõnelt Schwarzwaldigi kõrgustikult.

Sügavates orgudes, kõrgete kaljuseinte varjul lokkavad muidugi paradiislikud aiad; siin kasvab tee, nisu, oder, riis; viljapuude oksad painduvad raskuse all.

Läänes on pilt enam metsik; paljad, tardunud kaljuseinad, okaspuud, nagu see Alpides tihti korduv nähtus (Joonist. 7). Äärmistes põhjalääne osades, umbes seal, kus Indus mägestikust läbi murrab, kaob lõpuks taimeelu peaaegu täiesti; trööstitu tühjus valitseb üle järsult allalangevate, kaljuste ja praguliste oru-

sügavuste. Mõlemate piirijõgede läbimurdekuristikud näitavad kõige järsumat vastolu. Läänes täiesti lage ja paljas Induse kuristik, üks põrguhaud oma veelangemise mürinaga, siin idas aga monsun-tuulest rikkalikult toidetud Brahmaputra-kuristik (Joonist. 4) kõrgele kuni lumepiirini, isegi kõige järsumatel kaljuservadel kattes oma metsikut välimust rõõmsa halja mantliga.

Ronime kõrgemale metsapiiri lähemale, kus esile tungivad madalad okaspuud, kased, rhododendrid ja mitmet seltsi põõsastik, 3600—4000 m ja enam, kuni viimaste metspuudeni, vägevate deodara-seedriteni, millede ringmõõt on sagedasti 8—9 m, kuni lõpevad kuused, lepad ja kased. Mägestiku roosid, madalad rhododendrid, kadakad, berberitsid, kanarbikud ja igasugu madalad taimed, kes poevad pakku tuule ja külma eest, on lõpulikult asunud metsa asemele. Metsade piirjoon, läbistikku 3600 m, on sagedasti kui katki lõigatud ja näitab ühtlasi ka monsumi piiri; sest kus tema enam ei valitse, seal on ka puukasvul lõpp.

Suured karjamaa-lagendikud, rikkalikud aasad nagu Alpides, on siin haruldased. Ja siiski on terve kari ilusamaid mägismaa lilleid tagajärjekast võitlust alustanud kalju ja jääga. Toob kevad sigitavat vihma, siis ehivad kallakuid terved vaibad suursugusemaid mägestiku õilmeid. Sõstra- ja karumarjapõõsaste, sõnajalgade ja nõgeste vahelt sirutavad päid kõrgeputkelised ning suurte lehtedega taimed ja rohud, nagu türgihein, raudrohi, kellekesed ja imelikud, ligi 1 m kõrgused edelweiss-põõsad. Nende keskel rhododendrid, mägestiku saared, pajud, hele- ja tumesinised mõõkliiliad, baldrian, ristikkehein, tragant, maksalilled, kannikesed, aurikliid j. t. oma kibedate lõhnade ja värviküllusega.

Kuid ilusam, kui see kõik, on terved vaibad emajuure õisi (Enzian), — mis esinevad sinise värvi igas varjundis, alates heledast taevasinisest kuni hõõguva ultramariinini — ja pääsusilmi, heledad ja kullakarva kollased, õrninised ja võib olla kõige ilusamad omas värvirohkuses, tulipunased, millede õiekobarad paistavad rohu seest nagu lõkendavad tulekuulid.

Kuni jääni üles tungivad need elukandjad. Keset jääliugustikke, vähematel kaljusaartel, lokkab vahest lausa värvide meri. Mida kõrgemale üles, seda madalamaks jäävad edelweiss-põõsad, kuni nad viimaks, nagu teisedki mägismaa taimed, end ikka enam pinna lähedale suruvad ja veidra, peaaegu samblataolise kattena kivide vahel kiratsevad. Lilled taganevad siiski jäävõimu ees ja kõrgemal ka-

tab kuivi kaljurünkaid veel ainult õhuke sambalakord, kuni lõpuks kaob igasugune elu ja rändajat saadavad ta teekonnal veel ainult paljas kivi, külm jää ja igavene lumi.

Kaugemale põhjapoole, üle peaaeheliku edasitungides, kaovad viimasedki monsuntuule tunnusmärgid ja trööstitult lage Kõrge-Tiibeti

Joonis 8. Hiiglapappel Rhonguki orus, umbes 4 versta kõrgusel merepinnast.

maastik mõjub rändaja peale rusuvalt. Õud-selt vahelduv, kohutavalt eemaletõrjuv kliimasegu kuivast rohtlaanest ja polaarmaa külmast, sagedate liiva- ja lumetuiskudega, määrab siin taimekasvu. Mets on jäänud kaugemale läbimurde-kuristikudesse; mõned üksikud hiiglasel võitlevad veel kangekaelselt marude ja tormidega (Joonist. 8) ning vilets maastik kat-

tub enamasti veel ainult piki jõgesid ehk veepaisude ääres mõne vaevase kadaka, papli, tamariski ja pajuga. Mõned põsakesed seisavad lagedates mägismaa lohkudes üksikult ja puutuvad juba eemalt silma. Üldiselt vahelduvad mõned vähesed polaarmaa taimed rohtlaane omadega. Rabamülgastel kasvab raudrohi, kastehein ulatub kuni 6000 m, mida Tiibeti karjased (Joonist. 9) söödavad oma lamastele ja härgadele. Varjatud, veerikkama-

Joonis 9. Tiibeti karjaste telgid. Ees üks koormakandja lammas.

tel maaribadel, eriti põhjapool peaaehela ääres, kasvatavad tiibetlased — igatahes sagedasti kunstliku kastmise abil — suurepäraselt otra 4000—4500 m ja kõrgemal. Neil osadel pole aga — hoolimata nende suurest, tihti üle 6000 m ulatuvast kõrgusest — ometi mitte seda kõrge-alpi ilmet, nagu on lugu mujal Himalajas. Lõpuks toovad veel ühe iseäralise joone võrraloomulise maastiku imelikku näkku mõned siin asuvad suuremad järved.

(Järgneb.)

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

„Ah,“ mõtleb ta äkki ning hing jääb tal ärevusest kinni: „kõige paremad oleks muidugi elusad sõdurid, miljonid, kümned miljonid elusaid inimesi, päris linnad, kõik loomulik! Nad sõdiks, mina veeretaksin täringid ja nemad peaksid tegema, mis mina tahaksin, ilma et nad ise seda teaksid. Käiksin jalutamas, mina — hoora poeg — salamahti veeretaksin täringid — ja linnad hävinesid, lesed huluksid, revolutsioonid mõirgaksid! Ah, kui mul oleksid elusad inimesed!“

Järsku tuleb tal meele:

„Nad on ju kõik surnud!“ Ta tunneb enast imestavat: „Peab juba sellega leppima!“

Ta mässib ennast sellesse mõttesse ja jääb magama.

Järgmisel päeval piirati Vilna ümber.

Piiramise seadus oli järgmine:

„Kes kindlust piirab, peab vähemalt kolm korda nii tugev olema kui kindluse vägi.“

Selle mänguseaduse põhjal löödi piirajad tagasi. Ka põhjas ja lõunas oli venelastel edu. Aleksandri nägu muutus selgemaks.

„Tulge üles! Daniel ja Nadja,“ hüüdis ta läbi luugi alla: „Mänguseaduste järele ükski ei saa te õiget kujutlust! Vaadake kord, kuidas mu mäng elule sarnaneb.“

„Usume niigi,“ torises Daniel, kuid juba oli ta tõusnud.

Nad läksid üles; Aleksander seletas neile kõik ja oli vaimustatud nagu poisike.

„Sa ei tee ju sugugi õigust,“ ütles Nadja põlglikult.

„Oled hull! See on erapooletuim mäng ilmas. Täringid otsustavad kõik.“

„Ja-jah,“ nurises ka Daniel: „seda ma usun. Lahingutes ja marside puhul on täringitel mõtet. Aga mõnikord on raskeid ja saatusrikkaid otsuseid teha, näiteks, missugune vägi edasi peab tungima, põhja-armee või see, mis Galiitsias asub? Seda sulle täringid ometi ei ütle; selles peab su enda aju sind aitama ja omad sümpaatiad appi kutsuma.“

Ta naeris kiuslikult. Aleksander kisen- das:

„Olen selle üle mõtelnud, aga mis parata? Andke mulle elusaid inimesi, siis ei mängi ma täringitega!“

Nadja naeris ning avas juba suu, et tige- daid sõnu ütelda.

„Siis mängige kaasa, võtke teine pool endi hooleks, mõtelge teie endi lemmikute eest, mina mõtlen omade eest. Lõpulikult otsustak- sid ikkagi täringid.“

„Kas katsume?“ küsis Daniel: „Tahad sa?“

„Võime ju katsuda,“ ütles Nadja upsakalt.

„Siis võiksime ju meie venelased võtta?“ küsis Daniel luurates: „Nadja põhja väe- rinna, mina lõuna väerinna, ükskõik!“

Aleksander võpatas, vaatas vastast vaenu- likul pilgul.

„Lõpuks otsustavad ikkagi täringid“, ütles Nadja: „Ükskõik, kummal pool mängida. Hea küll, võtame venelased!“

„Võtke,“ ütles Aleksander ja seletas lühidalt strateegilist seisukorda.

Sellest peale mängisid nad kolmekesi lahingust lahinguni, taganemisest taganemiseni, linna valdamisest linna valdamiseni, surmast surmani. Kogu kaaos, millesse ilm oli hukku- nud, ärkas nende mängudes veel kord ellu. Nende näod muutusid mõrtsukanägudeks, käed värisesid täringid visates, silmade arvu kisendasid nad kähisevatel häältel.

Venemaa hävitati, Moskva põletati ja val- lati.

„Tegelikult pole seda iial sündinud, mitte Napoleoni ajalgi“, ütles Daniel: „kõik on ai- nult mäng, tühine ajaviide“.

Kuid Aleksander karjus:

„Kõik on sama tõsine nagu oli päris sõda!“

„Kuis nii? Kuis nii?“ kähisesid Nadja ja Daniel: „Kogu seisukord on väär. Sõjas oli Saksamaa keskel ja Venemaa oli Lääne- Euroopaga liidus.“

„Koolmeister!“ möirgas Aleksander: „Na- gu poleks see ükskõik! Mäng on tõde! Kui- das täringid kukuvad, nii sünnib!“

„Oled hull, kui seda usud!“ sõnas Daniel.

„Peeterburist tõid hullustuse kaasa!“ purs- kas Nadja vihaselt.

Kuid Peeterburi nimi ei pannud Aleksandrit enam vabisema. Ta oli Moskva vallanud. Tal polnud kahju põletatud Vene linnast. Ta pol- nud enam venelane, — oli maailma valitseja. Ta viskas täringid Venemaa eest, viskas Prantsusmaa eest, temal oli ükskõik. Võit lõbustas teda, jõud lõbustas teda. Ta naeris rõõmsalt.

„Mäng on tõde?“ kisen- das Daniel: „Hüva!“

Ja ta kutsus venelasi püha-sõtta; tekkisid naiste-pataljonid, kooliplikadest said sõdurid. taluperenaised kandsid püsse, raugad jooksid lipu alla. Miljonid saatis Venemaa vaenlaste vastu.

„See on kelmus!“ karjus Aleksander.

„Halloo! Miks?“

Daniel ja Nadja naersid kõvasti.

„Rahvas on vihane, kõik lähevad sõtta! Mäng on tõde! Tule välja!“

„Siis kogun ka mina uut väge!“

„Narr, see ei vasta hinge-elu seadustele! Ükski rahvas ei haara sõjariistu, kui ta ei pea Sinu rahvad ei pea, — veel usaldavad nad sinu vägesid; minu rahvas aga on hädas; tema vastupanek on loomulik.“

„Hea!“ sõnas Aleksander tusaselt.

Täringid veerevad, täringid veerevad.

Aleksander pillab täringid maha, nii väga värisevad ta käed. Ta loeb silmi: kokku neli.

„See ei maksa,“ ägab ta: „täringid pude- nesid mul käest.“

„See maksab, maksab“, karjuvad vaen- lased:

„Viske on viske, oleme erapooletud, meil ükskõik mitu silma! Miks ei peaks need neli silma maksvad olema? Õnnetus? Seda juh- tub sõjas! Peastaabi ülem oli purjus. — se- leta seda nii. Või oli laskemoon halb, ka see on hea põhjus. Või oli loodus su vastu! Vih- mavalangud, marud, — kõik on ju võimalik. Täringites peituvad kõik võimalused, mängus on tõde!“

Kolm jumalat tülitsevad. Laps Nadja ihus koputab, ent tema ei kuule. Ta laseb last ko- putada, ei ütle: „Ole tervitatud!“

Ainsat mängu mängiti nädalatekaupa. Tehti rahu, võeti maakondi, peeti läbirääkimisi kavaluse, salalikkuse ja toorusega; joonistati uusi piire, ehitati uusi teid, vahetati seisukohti. Saksamaa ida ja lääne vastu; põhi lõunamaade vastu, kuid oluliseks jäi ikkagi: Venemaa kogu Euroopa vastu.

Aprilli algul, kui külm juba vähemaks oli jäänud, algas jälle suur sõda. Seekord juhatas Aleksander venelasi, täringid olid tema eest otsustanud.

„Mul ükskõik,“ ütles ta.

Ja Danielile ja Nadjale oli ka ükskõik; nende ihaks oli vaid — tugevamast jagu saada; mõlemaid kõrvetas vaen, töö juures olid nad tusased, kõigi mõtete taga luuras mõte sõja peale.

„Aiman võitu kogu kehaga,“ ütles Aleksander mängu algades ja paiskas konarlisel täringid veerema, naeris neile järel ega imestanud, kui iga täring kuut või seitset silma näitas.

„Teadsin seda,“ hüüdis ta.

Temas oli kindlus, mis teda Prjesnaja soodest oli läbi juhtinud. Daniel ja Nadja ei võinud temale otsa vaadata, nii väga vihastas neid tema nägu; ometi ei olnud see julm, vaid rõõmus ja puhas nagu loomanägu.

Danieli väed said hirmsasti lüüa.

„Tulen sulle appi,“ sosistas Nadja.

Ta jättis kogu Lõuna-Euroopa kaitseta, paiskas kõik väed põhja poole, et neid Danieli väeriismetega ühendada ja Aleksandrile raudkammitat jalge vahele visata.

Võigas õhk imbus hämarasse maija. Tuli leegitses närtsinult. Aleksander nuuskis nagu loom; ta veri kees kihinal. Ta ei läbenud kükitada, kargas püsti, ajas jalad laiali, seisis teise jalaga Peeterburi kõrval, teisega õitsvatel terrassidel Jalta lähedal Mustamere kaldal. Hiiglasena seisis ta tuhandete ruutversade kohal. Nii meeldis temale! Daniel ja Nadja istusid nahkadesse mässitutena nagu nürimeelsed koduloomad ja veeretasisid tõntsilt ning aralt endi täringid mööda põrandat. Aleksander aga paiskas täringid kõrgusest alla, nii et nad veeresid ja hüplesid nagu pöörased.

„Üks!“ kisendasid mõlemad õnnetud kahvatades.

„Kuus!“ hüüdis Aleksander võidukalt.

Daniel torises orjana maas kükitades.

„Ma ei saa aru, miks sa nii rasvaselt rõõmustad! Arvad, et sina kummagit meist oled võitnud? Õnnemängud on rumalam asi, mis

üldse olla võib! Lase hobust kabjaga täringid lükata ja nad veerevad ka, — lõpuks võib hobune Peeterburi vallata!“

„Jah,“ ütles Nadja: „Teed nagu tõendaksid veerevad täringid sinu mõistust.“

„Seda nad teevadki!“ naeris Aleksander.

„Oo, milline lollus. milline häbemata lollus!“ kisendasid teised.

Nadja viskas ärevalt; silmade arv oli naeruväärt väike.

„Tahan seda teile tõendada,“ hüüdis Aleksander.

Ta kahvatas, kuid punastas kohe pöörase rõõmu pärast.

„Arvate tõesti, et täringid ükskõik kuidas veerevad? Ei, juhust pole olemas; kõik sünnib tahtes ja teadlikult! Nad peavad minu tahtmise järele veerema! — Minu käsivars, minu lihaksed, mu aju sunnivad neid!“

„Miks sa siis alati ei võitnud?“ kriiskab Nadja.

„Olin liig nõrk, ei suutnud küllalt tahta,“ vastas ta põlglikult.

„On siiski loodusseadused olemas. mis täringid peatama sunnivad!“

„Ka loodusseadused peavad tahtma, mis mina tahan,“ vastas Aleksander sõbralikult: „Nad ei võigi teisiti, kui ma kindlasti tahan.“

„Hullumeelne, hullumeelne!“

„Ütlete: hullumeelne,“ naeratas ta: „Kas te siis ei näe?“

Ta nägu muutus saladuslikuks, ta näitas neile liikumatult pihus lebavaid täringid.

„Vaadake ometi, kuidas nad küürutavad, kuis nad mind kardavad! Nüüd kukkuge, jookske, veerege; ja saagu kuus, kuus, kuus!“

Täringid veerevad, täringid veerevad.

„Sa koer!“ möirgab Daniel. Nadja tuigub ja kisendab: „Pettus!“

Igalt täringilt paistis kuus.

Aleksandri hullustus kasvas. Ta ajas pea kuklasse, sirutas selga ja ringutas käsi, nagu pikast unest ärrganud ilus, tugev naine. Ta tundis endas meeletut jõudu ja võitles Jumalaga, kasvas Jumalasse, tema pea kasvas Jumala peasse, tema käed Jumala kätte. Imesäravaks muutusid tema valjud silmad. Danieli kadedad sõimusõnad ei küüinud enam temani.

Tillukestena lebasid tema jalgu ees koondatud sõjaväed, miljonid küürus sõduriseljad värvisid kogu ilma maanteed halliks ja venelased tungisid määratute parvedena Lääne-Euroopasse. Sel tunnil sai jumal jälle venelaseks.

LUDVIG XVI PÕGENEMINE.

Ajalooline jutt. HANS FREIMARKI järele E. J.]

„Plaan oli hea,“ ütles Fersen, kusjuures ta junkrutele üksikasju seletas, „see oleks tingimata korda läinud. Krahv tahtis ise rahvuskogu peale mõjuda, et see luba annaks. Oma kõneosavusega oleks ta seda kindlasti saanud. Kuid kuningas ütles ära. Ta ei usalda Mira-beau'd ega taha tema tänuvõlglasteks saada.“

Silmapilk kestis vaikus.

Siis küsis Valory: „On kuningas teie teise plaani heaks kiitnud?“

„Ja, kui ta seda oleks teinud! Eilseni näis nii. Kuid nüüd ei taha ta üksinda sõita, sest kuninganna ja lapsed lahkuksid Prantsusmaalt teist teed. Ta tahab, et kõik ühes oleks.“

„Et kergemini vaenlaste kätte sattuda.“ ütles Valory kuivalt.

Fersen nikutas pead. „Ka kuninganna ei taha lastest lahkuda. Seda arvasin juba ette. Nüüd peame,“ ta ohkas sügavalt, „majesteetide soovidele vastu tulema.“

„Mis peab siis sündima?“ päris Moustier.

„Osa on juba täide viidud. Ma lasen haruldase tõlla ehitada. . .“

„Jällegi viivitus?“

Fersen kehtas õlgu. „Möödapääsmata. Vahepeal peame muud asjad korraldama. Nagu näituseks passid. . .“

„Need on ju käes.“

Väsinud naeratus libises üle Ferseni huulte. „Otsuse muutmise toob ka uusi sekeldusi ühes. Kuninglikkude laste kasvataja proua v. Tourzel lahkub oma saatjatega paruni proua Korffina Pariisist.“

„Ja millal algab sõit?“ küsis Malden.

„Mai esimestel päevadel.“

Valory vaatas kahtlevalt krahvile otsa. „Kui kuningas aga vahepeal jälle otsust ei muuda!“

* * *

Kahjuks läks Valory arvamine täide. Sõiduplaani ei muudetud üks, vaid mitu korda. Kuningas kaldus äkki Bouille nõuandele, kes väikest väeosa vastu lubas saata, et sõitjate seisukorda kindlustada. Kui aga Ferseni ettepanekul see nõu kõrvale heideti, mis asjata rahva tähelepanu oleks võitnud, pidi Bouillele aega antama uusi korraldusi teha. Vahepeal seisis hiiglatõld juba sõiduvõlms Ferseni hoovis. Oma haruldase ehitusviisi pärast äratas ta paljude tähelepanu, ja hulk inimesi käis

teda vaatamas. Naerdi ja arutati otstarvet, miks seesugune sõiduk ehitatud. Sageli ei läinud arvamised tõeasiadest lahku.

Ühel ilusal päeval jõudis Fersen otsusele, et tõlda oleks tarvis välja viia. Sõbrad laitsid plaani sootuks ära. Kuid Fersen põhjendas sellele, et sõiduki vastupidavust proovida. Väga võimalik, et sel mingisugune rike ja ta ühel päeval äkki teel seisma jääb. Hoidku Jumal selle eest! Seepärast oleks hädasti tarvis temaga mõne sõidu teha.

Need põhjused olid mõõduandvad. Ja tõld viidi tänavale. Harilikult valiti teekonnaks õhtuseid hämarustunde. Malden saatis krahvi.

Ühel niisugusel proovisõidul kohtasid nad väljaspool linna Valoryt. Ta oli lihtsates kodaniku riietes ja kuulatas, millist mõju sõiduk alutajate peale avaldab.

Näis esiti, nagu oleks tema vaev asjata. Maiõhtu oli küll palju inimesi välja meelitanud, kuid enamalt jaolt olid need kõik armastuspaarid, kes küll koletise ilmumisel kokkusid, kuid liig palju endaga tegemist tegid, et selle välimust pikemalt arutada. Ainult keegi noor tööline seisatas, vabastas käe armsama piha ümbert ja küsis valjusti:

„Kelle oma see Noa laev siis on?“ Ja hamastelega alumist huult närides lisas ta: „Tahab viimati kuningas plehku panna?“

„Ah, François, mis sa oma ette ei kujuta! Kuningas ei saa Pariisist välja. Selle eest hoolitseb juba kindral Lafoyette ja meie rahvusväed.“

„Tunned sa neid aristokraatlasi?“

„Nii rumalad nad ometi ei ole, et nad meile oma tõlda näitavad. See on kindlasti mõni põrunud väljamaalane: vististi üks inglane. Neil peab ikka kõik teisiti olema.“ Sellega tõmbas väike oma François' edasi.

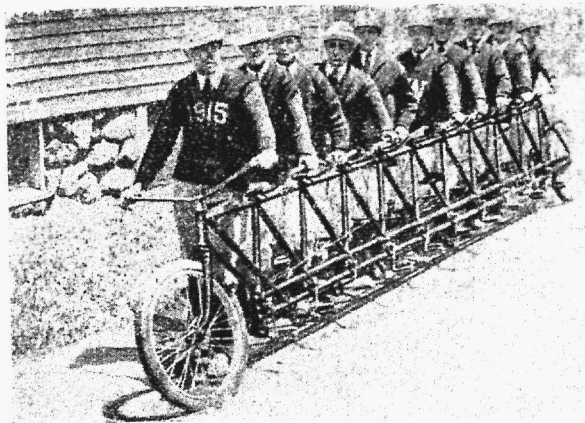
Ilma selle jututa poleks isand ja daam, kes mõni samm Valory ees jalutasid, sõidukit

RÄTSEPAÄRI M. ANDREESEN

TALLINN, RATASKAEVU T. 14-4. KÕNETR. 17-54

Teatan oma austatud tellijatele, et olen saanud VEEL suurema partii SÜVEÜLIKONNA- ja PALITURIIDEID.

AUSTUSEGA M. ANDREESEN.

Jalgratas kümnele sõitjale.

sugugi tähele pannud. Nüüd tõstis aga herra lorneti silme ette.

„Tõepoolest, haruldaselt suur tõld. Kas võite vappi näha?“

„Ma ei näe mingit vappi, suurus. Aga inimesed pööravad tagasi. Ah,“ ta seisatas imestades. Kui vanker mööda oli, ütles ta: „Sõitja oli veel haruldasem kui sõiduk.“

„Kes see oli?“ Herra küsis seda kaunis pealiskaudselt. Temale näis asi tõepoolest tähtsusetu olevat.

„Krahv Fersen.“

„Mis tema sellega teeb? Tal pole ju perekonda, keda sisse mahutada.“

„Temal mitte, aga vast mõnel daamil, kes tema südamele lähedal seisab.“

„Teie arvate? Põgenemismõtted? Ja nüüsguses hirmutises? See oleks ju äärmine rumalus!“

„Ootate teie Ludvigilt midagi muud?“

„Aga austrialanna?“

„Kuninga nõrkuse ees kaob temagi jõud.“

„Kas nad tõesti kavatsevad välja sõita?“

Herra ei suutnud kuidagi daami arvamisi uskuda.

„Ma loodan.“

„Loota?! Ja see on hea, madame. Meie peame aga asjast kohe muidugi teatama.“

„Vastuoksa,“ vastas daam. „Meie peame talle vaba käigu andma.“

Valoryl õnnestus, ilma et teda keegi oleks näinud, tasast sosinat sõnasõnalt kuulda. Tänavate põiklemisel ruttas ta ette, et inimeste nägusid näha.

Arvamine oli õige. See oli hertsog Orleans oma lastekasvataja proua v. Genlis'ga.

Raskete mõtetega läks Valory linna tagasi. Talle oli selge, et hertsog oma daami nõust ei hooli. Seks oli tal liig suur suu. Teiseks oli ta aga selle ihnsa ja valitseva naise mõju all,

et ta ilma selle nõusolekuta midagi ei julenud ette võtta. Ta ei pruugi küll oma üleelamisest selget vastust anda, kuid võib siiski üksikuid märkusi pilduda. Ja varsi oleks terve linn täis juttu. Ühed kõnelevad ühtmoodi, teised teistmoodi. Igaüks kärbib midagi, lisab omalt poolt miskit juure, loob suuri võimalusi. Ettegi ei mõista kujutada, mis sellest kõik tuleks. Nüüd ei jää midagi muud üle, kui ruttu talitada. Aga kuidas?

Maldeni juure? Ei. See läheks kohe kuningannat hoiatama. See omakorda kuningat. Siis hakatakse uusi plaane pidama, ning aeg kulub. Seda ei tohi olla. Asi on nii kui nii liig pikale veninud. Teda peab lõpule viima, ehk hoopis kõrvale heitma. On ainult üks, kes suudaks kuningat lõpuotsusele viia. See on kindral Lafayette. Ehk ta küll alguses põgenemise vastu oli, oleks siiski hea, kui ta asjast veidi teaks ja kuningat ergutaks.

Lõpuks leidis Valory tee, mis asjakäiku kiirendaks, kui kõik nõnda õnnestuks, nagu ta omale ette kujutas.

Moustieri juure. Seal lootis ta kõige rohkem toetust. Ehk tal omal küll kõik selge oli, tahtis ta siiski teisega plaane jagada. Neli silma näevad paremini, kui kaks. Ja ta ei tahtnud, kus isamaa saatus kaalu peal oli, ainuüksi otsustada.

Moustier kuulatas teda tähepanelikult. Ta ei seganud sõpra ühegi sõnaga. Ainult silmad suurenesid kohutavast põgenemisplaanist, mida Valory ette tõi.

„Pettusega tahad sa kuningalt lõpuotsust võita?“ küsis ta rusutud häälega, kui Valory oli lõpetanud. Näis, nagu peaks ta veenduma, kas tõesti öieti oli kuulnud, enne kui ta omalt poolt midagi ütles.

Lühikese vaikimise peale kummardas Valo-

Kirjatuvid.

Milano näituse avamise puhul lasti seal 1000 kirjatuvi teadetega lendu.

ry pea alla pooie ja ütles: „Ma ei leia miskit muud pääseteed. Kuningas kõigub edasi-tagasi. Ihkab ise rahu ja ei julge ometi kohustest loobuda. Üks poolikus sünnitab teist. Ta peab kas siia jääma ja ka oma südamega uue Prantsusmaa juures viibima, ehk põgenema.“

„Ta läheb, et tagasi tulla,“

Käeliigutus.

„Selle vahel on maad, on aega, on tema eemalolek. Ta võib ainult teisena, mitte seesugusena, kui ta praegu on, tagasi tules.“

Moustier peitis näo käte vahele. Ta nägi kuningat. Nägi, kuidas see enesega võitles ja ometi otsusele ei jõudnud. Nägi tema head, ikka veidi mures nägu ja neid kohmetuid liigutusi. Võis see inimene kaljuks olla vastutormavatele ajalainetele? Ja kui ta seda ei suuda? Siis uhub vesi temast üle. Temast ning kuningannast.

Hoigades vajutas Moustier pea lauale.

Valory tõusis omalt istmelt ja pani käe tema õlale: „Kui see sulle nii raske on, siis ära vasta. Ma lähen. Sa oled kõik unes näinud. Sest ei kõnele me enam.“

„On kindel.“ Moustier kargas püsti, kahvatu kui surnu. Ainult silmad sädelesid.

„Siis kirjutatan kohe sinu juures,“ ütles Valory jääkülmal, kes oli täieline vastand oma väiksele sõbrale.

Moustier näitas kirjutuslauda.

Valory kirjutas:

„Minu kindral! — Sõdurina ja isamaa sõbrana pean mina oma kohuseks teile järgmist teatada. On liikumas kuulujutud, nagu tahaks kuningas ühes oma perekonnaga salaja põgeneda. Olen võimetu ja väljaspool kohustusi neid tõelikkusega võrrelda. Teie, minu kindral, kes teie kõrgele ülesandele vastate ja isamaa hea käekäigu eest valvate, võtate kõik abinõud tarvitusele, et sarnaste juttude laiali-lagunemist takistada, sest see võib väga halvasti meie kuninga seisukorra peale mõjuda.“

Valory tahtis alla kirjutada.

Ehmunult tahtis Moustier tema kätt takistada. „Oma nime tahad sa alla kirjutada?“

„Iseenesestki mõista. Seda rohkem põhjust on mul siis järelepärimiseks.“

Ja kirjutas alla oma nime, lisades juure seisuse ning sõjaväeosa.

Kindral Lafayette laskis ennast kuninga juures teatada.

Ta leidis teda märgukirje ja akte uurivat, kulnud kortsus, isesugune väsimus näojoontes. Miski nagu kaastunne valdas Lafayetti. Kuid ta raputas selle maha ja ajas end sirgu: Mitte pehmeks saada! Siin on kaalu peal Prantsusmaa hea käekäik!

Kuid sellegi peale vaatamata tuli kindrali ettepanek teisiti välja, kui ta arvas. Vastu tahtmist kõneles ta sellest, kui hea oleks kuningale väike väljasõit. Ta tundis isegi kaasa, kui raske on Pariisist mitte lahkuda. Tema omalt poolt aitaks meeeldi kuningat.

Kuningas, kes oma harjumuse tõttu kõne algul sule oli võtnud ja paberipognale hobukesi kripseldanud, et pealtkuulamist lõbusamaks teha, lakkas aega viitmast ja vaatas kohkunult kindralile otsa.

Lafayette vaikis. Ta häbenes, et ta kuninga juure kõrvalteid otsis, kelle ees ta alati lahtiste kaartidega oli mänginud ja kes teda samasuguse avalikkusega tänas. Tahtmata haaras ta mõõgast kinni. Tema toon muutus kõvemaks. Põiklemissi kõrvale heites, rääkis ta otsekohe liikuvatest kuulujuttudest salajasest põgenemisest ja küsis, kas sellesarnast on plaanisetud.

„Vast mitte Teie Majesteedi enda juures, aga ehk ümbruskonnas? Teie Majesteedi lähimas ümbruskonnas?“

Sulg kuninga käes hakkas kiiremini üle paberil libisema. Hüppavad hobused muutusid aegajalt langeteks joonteks. Kuningas tundis, mille peale sihti ja teadis, et nüüd vastust tuli anda. Kui see ainult temasse ükski oleks puutunud, ta oleks Lafayettile tõtt öelnud. Aga kuninganna! Ta teadis kindrali põlgust tema vastu. Oli isegi karta, et Lafayette oma endise plaani uuesti üles võtab, rahvuskogult kuninganna maalt väljasaatmist nõuab ja ise otsuse täide viib. Ei, kuningannat ei võinud, ei tohtinud ta välja anda. Lafayetti viimisel küsimisel nihkusid kriipsud paberil üksteisele üsna lähedale.

Siiski raputas kuningas, pilku tõstes ja kindralile otse näkku vaadates, pikkamisi ja kindlalt pead:

„Pole ühtki mõtet põgenemisest!“

Kindralile, kes kuningat väga hästi tundis, ei jäänud selle sisemine ärritus varjule. Esimest korda kahtlustas ta teda.

Kahtlevalt näris Lafayette oma teravate kollakate hammastega alumist huult. Mis teha? Pea jõudis ta otsusele.

Vormilikult kummardus ta.

„Teie Majesteet lubab mind vahiposte suurendada ja järevalvet kõvendada. Need kindlustused annavad mulle võimaluse Teie Majesteedi kahtlevatele soovidele vastu tulla, kusjuures ma kõik abinõud tarvitusele võtan.“

Nõus olles viipas kuningas käega. „Palun kõik teha, mis kohustused teilt nõuavad!“

Tund hiljem läks kuningas Maria Antoi-

nette'i juure. Ta astus raskelt, õlad veidi ettepoole nihutatud.

Tema tulekul tõusis kuninganna üles ja viskas käsitöö kõrvale. Ka printsess Elisabeth, kes talle seltsiks oli, kargas püsti. Kuninga selle aja ebakohane tulek kui ka tema haruldaselt rusutud olek andis kohe tunda, et midagi halba on juhtunud.

Murelikult pakkus printsess sisseastujale istet. Sest ajast, kui kuninglik perekond enda ümber salakuulajaid teadis, olid nad viisiks võtnud üksteisele kätt ulatada, mis varem kombekorraldajale järele kõvasti keelatud oli.

Hetkeks muutusid kuninga näojooned rõõmsamaks. Tänutundes silitas ta printsessi alhtaid sõrmekeksi.

„Teie kuulete seda heameelega,“ ütles ta, „jääb kahekümnesimese juure. Nüüd peame minema.“

Kuninganna oli ette kummardunud, nagu tahaks ta sündmusi rutemini kuninga huultelt ära lugeda.

„On midagi juhtunud?“ küsis ta äkki. Kuninga kuiv teade oli liig suur vastand tema ootamatule tulekule.

„Kindral Lafayette teatas, et ta vahiposte suurendab ja järelvalvet kõvendab.“

Surmakahvatus langes kuninganna näole.

„Ära antud?“

„Ärge muretsege, madame, mina,“ kuningas ütles seda tasa ja kogeledes, „olen — kindralile — valetanud.“

Õo kahekümnendal juunil.

Valory ja Moustier ootasid kuningannat lossi kõrvalkäigul. Kui hilised karuselliplatsilt tulija sammud kostsid, tegid nad, nagu ajaks nad innukat sotsiaalset juttu. Sõnu, nagu sotsiaalne õigus, omanikkude erimaksud, tööõigused, maa-hangeldajad, kõrged hinnad ja ühisleib, toonitati eriti kõvasti. Valory poolt ei olnud see silmakirjaks. Ta oli neid küsimusi tõsiselt uurinud, mida aeg rahva sekka pildus, oli nende üle palju mõtelnud ja kaunis kindlale otsusele jõudnud. Siiski ei pööranud ta, ehk ta küll täie innuga Moustieri poolt silmakirjaks ettetoodud väidetele vastu vaidles, sekundikski silmi ukse pealt kõrvale, kust Maria Antoinette pidi tulema.

Möödus pool tundi, isegi terve tund. Ikka lähemale jõudis kesköö. Kärsitult vaatas Valory ühele, Moustier teisele poole.

Kuhu jäi kuninganna? Oli midagi juhtunud, mis tema tulekut takistab?

Mantlisse mässitud naise kuju vilgatas äkki neist mööda.

Midagi tema käigus torkas Valoryle silma. Ta vaatas temale järgi. Kahtlus muutus tõeks.

„See on kuninganna!“ Ta andis hoobi Moustieri õlale. „Jookse! Ta on vististi vale-uksest välja tulnud ja ei tea, kuhu minna. Sa pead teda kätte saama.“

Moustier pistis jooksu.

„Võta kõik julgus kokku ja kõneta teda kui harilikku naist!“ kõlas järele.

Vaevalt kuulis seda Moustier, sest ta pidi terve tähelepanu edasiruttaja peale pöörama. See oli aeda jõudnud ja kadus põõsaste pimedikku. Ainult liiva tasane krigin andis ära, kuhu sammud läksid.

Mõne osava hüppega oli Moustier kuninganna ees:

„Madame!“

Ta kuulis vaid rutulist ja arglikku hingamist, muud ühtki häält.

„Teie olete kaitsetu, madame, võin ma teid saata?“

Suure vaevaga sai ta neid sõnu välja, sest süda peksis nõnda, et ähvardas hinge matta.

Häälekõla ehmatas Maria Antoinette'i.

„Teie nimi, mu herra?“

Moustier nimetas selle.

„Oh Jumal, mu noor rüütel!“

Ja kohe selle peale tundis junkur, kuis kuninganna käsi teda otsis.

Moustier pakkus oma käsivarre. Kuninganna toetus raskelt selle najale. Jalad suutsid teda vaevalt kanda.

Samm-sammult talutas Moustier ta tagasi.

Et teda hoida, nagu ta endale tõendas, tööpoolest aga, et võimalikult kauem koosviibimise õnne nautida. Ta tundis tema südamelööke sõrmeotsade kaudu enda verre valguvat. Iga teine tundmus kustus: jäi järgi ainult see, mis oli pühendatud ta peksva südame taktile. Ta tundis ainult piiritu õnnistust ja sädelevat valgust enda ümber.

Äkki kadus hiilgus. Nagu ära pühitud. Ja Valory asjalik kare hääl noomis rutemale käigule.

Mõne minutiga saavutasid nad vankri, mis neid Bondysse pidi viima, kus tõld sõiduvalmis seisis.

Kergenduse ohkega vajus Maria Antoinette vankri patjadesse.

Moustieri südamest tõusis taeva poole palav tänu õige juhatus eest. Oli tõesti ime, et ta kuninganna õigele kohale oli toonud, sest mitte tema ise, vaid ainult tema jalad sammusid teel. (Järgneb.)

INDIA NALJAD.

Läks märki. Kohtunik luges öösel ühest raamatust muu seas, et kõik inimesed, kellel väike pea ja pikk habe, on narrid.

Kohtunikul oli väike pea ja väga pikk habe. Ta ütles enesele: „Oma pead ei saa ma suurendada, aga oma habet tahan ma lühendada.“

Ta otsis käärisid, kuid ei leidnud neid. Et ta muud abinõu enese aitamiseks ei leidnud, võttis ta pool oma habemest pihku ja hoidis teise otsa lambi kohal.

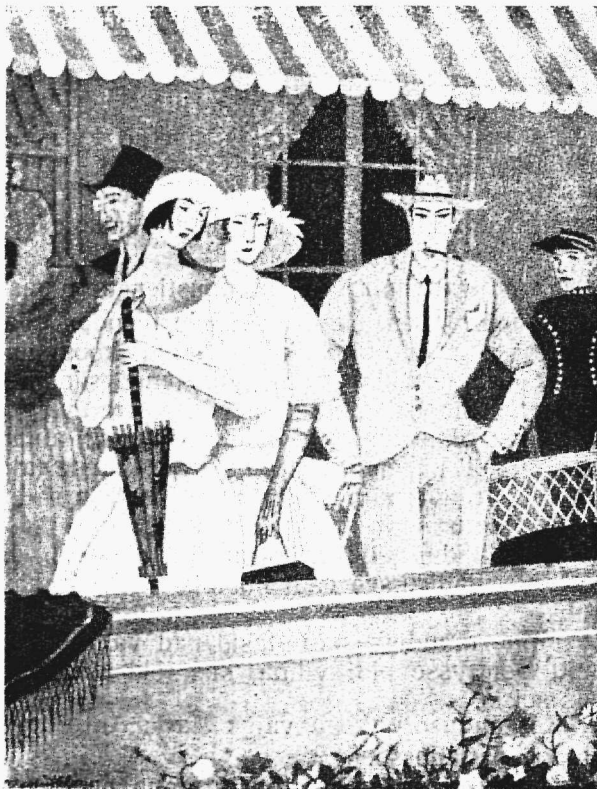
Kui tuli ta habemekarvadesse hakkas, lõi leek ta käesse. Ta laskis käe lahti ja ta habe põles täielikult ära.

Siis oli kohtunikul häbi, sest kõik, mis ta raamatust lugenud, oli õige.

Rikka ainus tingimine. Dervish tuli ihnuskaela juure ja palus talt armuandi. Ihnuskael vastas: „Kui sa mu ainsa tingimise täidad, siis tahan kõik teha, mis sa soovid.“ Dervish küsis: „Mis tingimine see siis on?“ Ihnus vastas: „Sa ei tohi minult iialgi midagi paluda; kõike muud, mis sa soovid, tahan täita.“

Suurim mereime. Keegi mees küsis Platonilt: „Sa oled palju aastaid laeval elanud ja merereisisid teinud; mis imelikku sa merel siis nägid?“

Selle peale vastas Platon: „Suurim ime oli see, et ma vigastamata merelt jälle kaldale pääsesin“.

Tõusiku poeg (restoraani rõdul): Sellele asjale teeme lõpu! Kellner muigas meile sööki ette kandes! Kui ta seda veel kord teeb, ütlen ma papale, et ta selle restoraani ära ostab ja siis viskan kellneri välja!

Kihlvedu kuninga nimel. Ühel päeval istus kuningas oma palee katusel, kui ta kedagi meest all müüri juures seismas nägi, kes kana käes hoidis ja temale näitas

Kuningas laskis mehe enese juure tulla ja küsis: „Miks näitad sa mulle seda kana?“

Mees vastas: „Majesteet! Teie kuningliku majesteedi nimel vedasin ma kellegiga kihla ja sain selle kana kui kihlveo võidu. Selle toon ma nüüd teie majesteedile.“

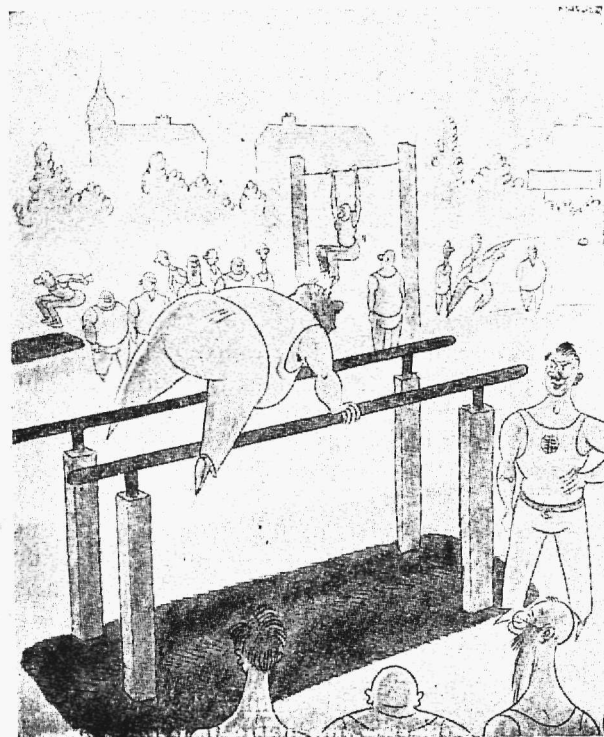
Kuningas rõõmustas väga ja saatis kana kööki.

Kaks või kolm päeva hiljem tuli mees uuesti kuninga juure, tõi kaasa lamba ja ütles: „Selle võitsin ma jälle mängus teie majesteedi nimel.“ Kuningas võttis ka lamba vastu.

Kolmandat korda tuli mees kuninga juure, tuues kaasa ühe mehe. Kui kuningas nägi, et mehel käed tühjad olid, küsis talt: „Kas sa mulle täna midagi kaasa ei toonud?“

Alandlikult vastas mees: „Teie kuningliku majesteedi nimel mängisin ma selle mehega kahe tuhande rupia peale, kuid kaotasin mängu. Ja nüüd tuleb see mees teie majesteedi juure ning palub oma raha.“

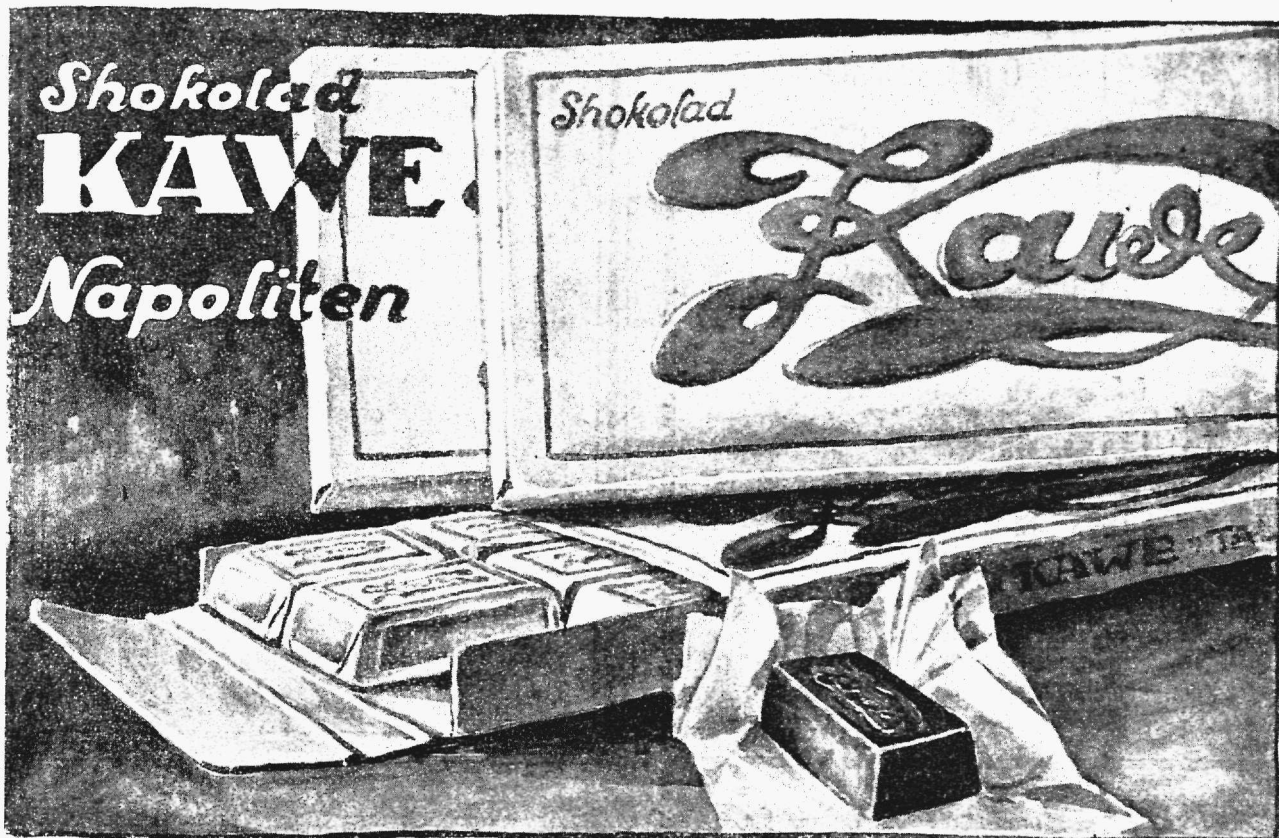
Kuningas naeris, kinkis talle raha ja ütles: „Ära sa nüüd enam kellegiga minu nimel kihla vea! Nüüdsest peale ei võta ma sult enam midagi vastu ja ei saa sulle ka enam midagi andma.“

Tõusik Müllermann tahtis kõike, mis moes, kaasa teha. Muu seas hakkas ta kirglikeks spordiharrastajaks, et oma ümarikuisse kehasse üht ilusat, tervet vaimu soetada. Muretsetes enesele peene spordiülikonna, teravinaga kingad ja läks turnisaali. Seal pandi ta kohe „partele“ (vaata pilt). Kõlas komando „kukerpalli!“ Müllermann pingutas end, aga ümarik keha ei kerkinud. Siis ütles ta rakulikult: „Selle võtte maksan ma kinni!“

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

FABEROSS
„FRU-FRU“
ON TÕESTINI
HEA, KUI HEA
FABEROSS
ÜLEÜLDSE
OLLA VÕIB

Kes armastab hästi riides käia,
see lasseb omale tingimata ülikonna ja palitu teha
rätseppmeister Römmeri juures
- Tallinnas, Kaupmehe tän. nr. 5.

Ilusaid päevapilte moodsas tehnikas valmistab
Teile päevapiltnik 28
== JOH. HALLIKAS ==
võistlemata odavate hindadega.
Iga tosina piltidega ja postkaartid. suurendus hinnata
kaasas. Aadress hoolega üles märkida: Tallinnas,
Viru tän. 12. Singeri õmblusmasin.-kpl. ühes majas.

Köösel ja Kõtsi saapakauplus
Müürivahe tän. nr. 9 ja
Vana Kalamaja tän. 26.
Kevade hooajaks
suur valik **jalanõusid**
võistlemata odav. hind.
Sandaalid, valged ja värvilised kingad, saapad meestele, naistele ja lastele. 26

Õmblusmasinate mehaanik.
Eulen foju ja võtan oma juures
tõiti feltji õmblusmasinaid paranda-
bada; on kõige vanematit tuii uuema
füsteemini masinate laetuteki, nõelu
ja jaguüid. Minult asjatundlit töö
vastutusega. Tallinn, Etshehi tän.,
5, ftt. 8 (end. Waastepatuuste tän.),
Lõnismäe lähedal.

Õmblusmasinad „SINGER“

Masinate müük ka järelmaksu peale.

Oma vabriku ladud:

Tallinnas, Viru tän. 12. Tartus,
Jaani tän. 10. Haapsalus, Turu pl. 7.
Viljandis, Tartu tän. 18. Narvas,
Suur tän. 7. Pärnus, Rüütli tän. 43.
Kuresaares, Paides, Rakveres,
Petseris ja Valgas.

Kom. agendid teistes linnades ja üle maa.

31

Praegu ilmusid:

Hermann Jänes — Taevaminek.
Novelletid. Hind 100 mk.

August Alle — Lilla elevant.
Följetonid ja kriitilised groteskid.
Hind 250 mk.

Reinhold Kask — Valik Prant-
suse novelle. (Henri de Rég-
nier, Pierre Louys, Remy de
Gourmont, Paul Morand.) Hind
150 mk.

Kirjastus A/S „Varrak“

Tallinnas, S. Tatari tän. nr. 1.
Tartus, Rüütli tän. nr. 24—26.

Sandaale ja kingi

soovitan heas valikus.
Tallinn, Jaani tänav nr. 6

Telefon 22-19.

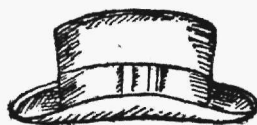
M. DUBAS.

KODANIKUD MAAL JA LINNAS!!

Kas teie ei ole kuulnud veel, et TALLINNAS,
S. PÄRNU MAANTEE nr. 2

J. E. MEIGAS

RAAMATUKAUPlus ON OLEMAS,
kust raamatuid, kirjutustarb. ja pudukaupa osta võib.
Ta on sõbralik mees. Minge ja vaadake, kui ei usu.

Kõige paremini ostate omale
igasugu mütsi, kübaraid, sokkisid ja koo-
lõplaste vormimütsi

V. Pärnu m. nr. 29.

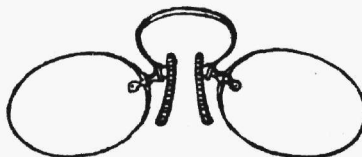
Tõnismäe lähedal.
Suur valik. Hinnad odavad.
Austusega J. LAMBERG.

Paul Michelson.

Väike Karja tän. 6. Tallinnas
Karvanahkade, kübarate ja mütsi-
side kauplus.

Hea kaup ja odavad hinnad.
Kasukaid võetakse suveks hoiule,
et koide eest kaitsta.

20

Uuk,

Narva mnt. 4,
TALLINNAS.

„Ugu“

on ainuke torralikult ilmutv kirjanduslik ja rahtvalit-teaduslik pildi-
ajafiri Eestis. Tellige „Ugu“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!
Kirjade aadress: Tallinn, „Ugu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda. Pikk tän. 2.

Ajakirjas „Ugu“ hakkab lähemal ajal ilmuma H. B. Schumacheri
põnetu ajalooline romaan
„Lord Nelsoni viimane armastus“

See romaan viib meid tagasi suure Napoleoni ajasse, fujutab meile üht tolle aja suuremat meest—Inglise admiraal Nelsoni ja teisi tähtsamaid poliitika- ning sõjamehi, nende avalikus elus ja südamlikes, intiimsetes suhetes. Kirjanik on kõit tolle ajajärgu kohta kättoad tähtsamad allitad läbi uurinud ja nende põhjal oma tegetasi ja
:-: nende suhteid kirjeldanud. :-:

Romaan on tväljamall tväga palju lugejaid leidnud.

„Uos“ ilmub see romaan piltidega.

Soovitame lugemiseks:

V. Gerlach: Parlament.
Adm. Joh. Pitka: Minu mälestused.
O. Luts: Vähkmann ja Co.
M. Under: Pärisosa.

J. Mändmets: Saatuse tujud.
A. Tammsaare: Poiss ja liblik.
A. Adson: Käsikivi.
A. Saareste: Valitud Eesti rahvalaulud.

Ilmumas on:

H. Visnapuu: Valitud värsid.
M. Metsanurk: Taavet Soovere.

K. E. Sõõt: Lapsepõlve Kungla.

Koolidele:

Füüsika, I. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.
Füüsika, II. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.
Füüsika, III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Kaubateadus, I. A. Aljak.
Kaubateadus, II. A. Aljak.
Eestlaste sugu. M. J. Eisen.
Fritjof. Norra rahvaeepos.

Lastele:

Jaunart Jauram. K. A. Hindrey.
Jaunart Jaurami Jõngermannid. K. A. Hindrey.

Jõngermannide jandid. K. A. Hindrey.
Minu kodust. Jaan Lattik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjaali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind:

ühes kuus	120	mk.
kahes	240	„
kolmes	360	„
Üksiknumber	30	„

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kuulutuste hind:

1 lehekülg	3500	marka
1/2	1750	„
1/4	875	„
1/8	440	„
1/16	220	„

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Suurel Turul.

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).